

LATVIJAS VALSTS

SIMTGADE

PAŠU RADĪTS UN
RADĀMS STĀSTS

Latvija 100

Kultūras ministrija

Izdevumā izmantoti Latvijas valsts simtgades programmas informatīvie materiāli

Izdevumu veidojis Latvijas Republikas Kultūras ministrijas

Latvijas valsts simtgades birojs:

Inga Bika

Selga Laizāne

Ilze Tormane-Kļaviņa

Aija Tūna

Lelde Kristiāna Vozņesenska

Redaktore: *Jolanta Treile*

Grafikas dizains: *Ervīns Elliņš / SIA "FreakART"*

Vāka foto: fragments no Artūra Analta interaktīvās instalācijas *"Matter to Matter"*, 2018

Druka: SIA "Dardedze hologrāfija"

© Latvijas Republikas Kultūras ministrija, 2021

ISBN: 978-9934-8863-4-8

LATVIJAS VALSTS

SIMTGADĒ

**PAŠU RADĪTS UN
RADĀMS STĀSTS**

“Viss sākas ar gribu, kam seko drosme radīt. Dzimst varoņi, kas pašreizējā izcīnā brīvību, un izaug stipra tauta.”

“Es esmu Latvija” - Latvijas valsts simtgades svinību programmas vienoto vēstījumu aktīvi iedzīvināt palīdzēja līdzdarbības motīvs **“Es radu Latviju. Es daru Latviju”**

Ikviens tika aicināts dāvināt savu laiku labiem darbiem, paveicot nozīmīgas lietas Latvijai un reizē pašam sev.

Latvijas valsts simtgades programmas virsmērķis - stiprināt Latvijas sabiedrības valstsgribu, piederības izjūtu savai valstij un mīlestību pret savu zemi, rosinot pašorganizējošus procesus un sadarbību.

Uzdevumi:

- stiprināt valstiskuma apziņu, aktualizēt Latvijas valstiskuma vēsturi, godinot valsts dibinātājus un pieminot notikumus, kas ietekmējuši Latvijas valsts izveidi, tādējādi nostiprinot izpratni par Latvijas valstiskumu kā likumsakarīgu ilgstošas attīstības rezultātu;

- apliecināt Latvijas kā nacionālas un eiropēiskas 21. gadsimta valsts vērtības;
- cildināt Latvijas dabas skaistumu, kultūras daudzveidību un latviešu valodu;
- daudzināt Latvijas cilvēku talantus, izcilību, uzņēmīgumu un sasniegumus;
- modināt sabiedrībā atbildības ētiku, atbildības uzņemšanos par sevi, savu ģimeni, kopienu un valsti;
- stiprināt jauniešu radošo iniciatīvu un piederības izjūtu Latvijai;
- radīt paliekošas 21. gadsimta Latvijas vērtības, simbolus un jaunrades darbus;
- vēstīt par Latviju kā aktīvu un atbildīgu starptautisko un starpkultūru attiecību veidotāju.

Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas diena
2017. gada 4. maijā Rīgā. Foto: Reinis Oliņš, KM

Pārdomas par Latviju, tās simto gadadienu gaidot

Akadēmiķis Jānis Stradiņš*

Vien četri gadi palikuši līdz Latvijas dibināšanas simtgadei, vēl mazāk – līdz ceturtdaļgadsimta atzīmei, kopš esam reāli atbrīvojušies no PSRS un dzīvojam neatkarīgā valstī. Šie nākamie gadi līdz jubilejai nesola Latvijai vieglas dienas. Domāt par pompozām un patētiskām svinībām, pabeigt diženas jaunceltnes un pieminekļus diez vai pagūsim. Un mums jau ir skaists gaidāmās simtgades simbols – Latvijas Nacionālās bibliotēkas Stikla kalns.

Protams, dāvanām jābūt (kā savulaik rakstīja Kārlis Skalbe: “Kaļu rotas līgavai, Miļai, skaistai Latvijai”) – tās varētu būt gan iecere par pilnvērtīgu Nacionālo enciklopēdiju, Kokneses Likteņdārza īstenošana, domas par koncertzāli un laikmetīgās mākslas muzeju Rīgā, par skaistiem Dziesmu svētkiem un modernu estrādi, par mūsdienīgu sporta stadionu, jaunām skolu, augstskolu un institūtu ēkām. Tādas neapšaubāmi būs, kaut varbūt ar novēlošanos.

Tomēr svarīgāk būtu domāt un panākt sabiedrībā zināmu vienprātību par to, kā sakārtot valsti, lai tā kļūtu ilglaicīga un augšupejoša, domāt par latviskas, patriotiskas paaudzes veidošanu.

Neesmu pārliecināts, ka aizvadīto ceturtdaļgadsimtu drīkst viennozīmīgi nodēvēt par Latvijas veiksmes stāstu. Ir bijuši daudzviet dramatiski kritumi, kļūdas, pat noziedzīga rīcība, savtīgums un pašlabuma meklējumi. Taču jāapzinās, ka atjaunotās neatkarības gados arī sasnieguši esam ļoti daudz, lai varētu lepoties ar savu Latviju kā valsti, nevis sīkmanīgi un uzpūtīgi nopelt to, nemitīgi gausties par bāreņu tautas nolemtību, par to, ka Baltijas valstu vidū daudzās jomās esam bronzas medaļu ieguvēji un Eiropas Savienības dalībvalstu rādītājos ierindojamies starp pasterišiem.

Simtgadi gaidot, katram jārod dziļa pārliecība, ka Latvija mums nav nemitīgi apdraudēta 64 500 kvadrātkilometru ģeopolitiska teritorija, tranzīvalsts pie Baltijas jūras, Eiropas Savienības perifērija pie Austrumu robežas. Latvija – tā ir mūsu dzimtene un tēvzeme, nacionāla un eiropēiska valsts ar savām vērtībām un tradīcijām, jā, arī ar savām vājībām. Mēs esam latvieši, Latvijas pilsoņi, un citas tēvzemes mums nav un nebūs. Tā mums jā saglabā nākamajām paaudzēm tīra un sakārtota vēl uz daudziem un daudziem gadsimtiem.

Krišjāņa Valdemāra 1858. gadā izteiktās bažas par latviešu nācijas iespējamu norietu vēl 21. gadsimtā nedrīkst piepildīties. Patriotisms, jā, arī nelielas tautas neagresīvs, savas tradīcijas sargājošs nacionālisms varētu kļūt par vienu no nācijas vadmotīviem. Taču mums jāapzinās, ka savā mentalitātē esam iekļāvuši arī daudzu citu, še mītošo tautu, īpaši jau Baltijas vācu tradīcijas, ka te ir veidojies, īpaši jau pilsētās, multikulturāls kokteilis (pat pašiem to neapzīnoties), un arī tā ir mūsu zemes savdabība un, pasaules kategorijās domājot, – vērtība.

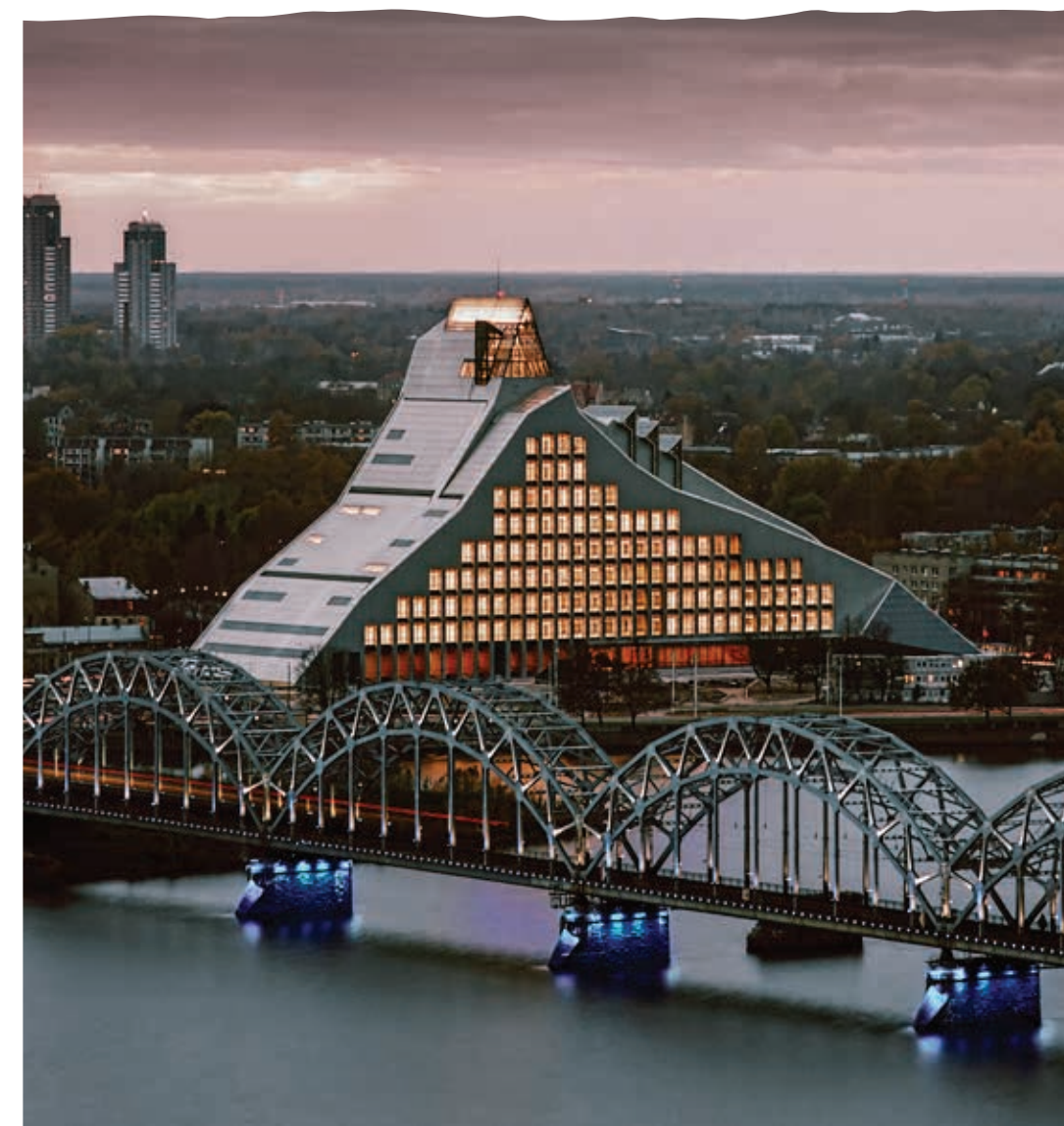
Tuvāko gadu uzdevums būtu atjaunot īstu Latvijas, latviešu eliti, saimniecisko, politisko un intelektuālo. 20. gadsimta karos, revolūcijās, okupācijās, deportācijās, emigrācijās un citās perturbācijās tā tikusi nemitīgi iedragāta vai pat iznīcināta. Paturēsīm prātā, ka latviešu nācija ir vai vienīgā pamatnācija Eiropas valstīs, kuras pārstāvju skaits 20. gadsimtā ir reāli samazinājies, kamēr citur pasaulē noticis demogrāfiskais sprādziens. Arī 21. gadsimts nav pārtraucis šo bīstamo virzību – gan latviešu novecošanās, zemās dzimstības, turības un patērētājsabiedrības tieksmju, gan

saimnieciski un psiholoģiski rosinātas masveida izceļošanas dēļ. Sabiedrības un valsts uzdevums ir apturēt šo iznīcības procesu. Kāpēc latvieši joprojām bēg no Latvijas, izvēlas svešumu un kā tos atgriezt dzimtenei – tie ir mūsu līdz galam neizprastie un neatbildētie likteņjautājumi.

Atgādināšu Trešās atmodas laikā izteiktās domas:
Tikai no mums visiem kopā un no katra atsevišķi ir atkarīgs, kāda būs nākotnes Latvija.

Pirmkārt, ir jādomā par tautas kvalitāti – gan par stiprām ģimenēm, gan par spēcīgām personībām, individualitātēm, kuras varētu nest mūsu mazās tautas vārdu plašā pasaulē, kuras mums vajadzētu savā vidē atrast, izlolo un izcelt, nevis noskaust. Nav reāli palielināt latviešu skaitu līdz vairākiem miljoniem. Nez vai izdosies plašākā mērogā īstenot cittautiešu reemigrāciju no Latvijas, un tas varbūt nemaz nav vajadzīgs. Taču celt pašu latviešu mentalitāti, garu, darba tikumu var un vajag. Jāpanāk, lai katrs latvietis būtu desmitu

“Tikai no mums visiem kopā un no katra atsevišķi ir atkarīgs, kāda būs nākotnes Latvija.”

Latvijas Nacionālā bibliotēka Rīgā.
Foto: Indriķis Stūrmanis

Dabas liegums "Korneti-Pelji"
2015. gada jūnijā.
Foto: Ērvīns Elliņš

vērts. Ja atzīstam angļu antropologa Galtona izskaitļotās proporcijas, tad 1,5 miliona latviešu vidū varētu būt līdz 400 izcili apdāvinātu cilvēku – ģēniju (pēc franču zinātnieka Kloda Voriljēna metodikas tādu varētu būt pat vairāk – 7–8 tūkstoši). Mūsu uzdevums – izdibināt potenciālos ģēniju un ļaut tiem atraisīties. Ka tā nav gluži utopija, par to varētu liecināt ebreju tautas piemērs un atdzimusi Izraēla, daļēji to apliecina arī izcilo personu samērā plašais loks latviešu trimdā. Vai tā būs arī nākotnes Latvijā, tas atkarīgs no mums. Katrā ziņā bez garīgas un saimnieciskas elites neiztiksim, bez izglītības un zinātnes – arī ne.

Nākotnes Latvijai jābūt ne tikai neatkarīgai un latviskai, bet arī brīvai, pārtikušai, eiropeiskai, cilvēka cieņu respektējošai valstij, kur nācijas tiesības nav konfliktā ar cilvēka tiesībām. Citāda Latvija nav vajadzīga.

Taču nāciju raksturo ne jau dižgari vien, bet arī indivīdu vidējais līmenis, vidusšķira. Tās veidošana mūsdienā Latvijā ir aizkavēta.

Arī pilnvērtīga saimnieciskā un intelektuālā elite veidojas lēni, paaudzēs. Zems pašnovērtējums, pārmērīgs individuālisms, savtīgums un dažkārt skaudība pret līdzcilvēka panākumiem ir tikai dažas no latviešu ne pārāk teicamajām rakstura iezīmēm, kas kavē nācijas kopējo virzību.

Būtiska un svētīga ir paškritiska attieksme pret sevi un latviešu sabiedrību,

“Es ļoti mīlu Latviju, arī tādu, kāda tā ir (bet vairāk – tādu, kāda, ceru, tā būs). Centīsimies nepazaudēt Latviju sevī un nezaudēsim cerības uz labāku Latviju!”

kas nedrīkstētu pārtapt sevis pārvērtēšanā un dižmanībā, pastulbā iedomībā. Esam neliela tauta, pasaules mērogos pat maza, tomēr varam un drīkstam to pašu, ko lielās pasaules tautas! Dažās jomās esam pat lielvalsts – kultūras lielvalsts, dziesmu lielvalsts, koru lielvalsts, tēlotājmākslas lielvalsts, daiļu monētu lielvalsts. Ļoti žēl, ka vēl neesam kļuvuši par zinātnes un izglītības lielvalsti, lai arī dažās nozarēs, piemēram, jaunu ārstniecības vielu radīšanā vai kvantu datorzinātnēs potenciāli tāda spētu būt. Tikai valsts nostājai vajadzētu kardināli mainīties, un te ne tik daudz nepieciešamas reformas, cik visas sabiedrības un politiskās elites izpratne un finansiāls atbalsts arī mūsu trūcīgajos jaunsaimnieku apstākļos.

Mūsu valstij jāveido pārdomātāka sociālā un nacionālā politika, jārespektē mazākumtautības un multikulturalisms ne tikai vārdos vien, jāveido dialogs sabiedrībā, kas neatgādinātu kurlmēmo sarunu. Sabiedrības nelīdzsvarotība, mantiskā nevienlīdzība, saliedētības trūkums, dažādu slāņu interešu ignorēšana vai neievērošana ir drauds mūsu neatkarībai – vai spēsim to pārvarēt? Veidot racionālu tautsaimniecību, kas būtu balstīta uz pašmāju ražošanu, sniegt atbalstu pašu uzņēmējiem, Latvijas valstiskumam labvēlīgu investoru

meklējumiem, veicināt inovācijas ne vien vārdos, bet realitātē – tās ir laikmeta diktētas prasības, *Forderung des Tages*. Bet vai Latvija pašreiz ir šādām iecerēm labvēlīga valsts? Taupību – jā, taču attīstību arī, turklāt censties to veicināt pietiekami vienmērīgi, neaizmirstot Latvijas provinci un mūsu daudzdzinātos baltos ceļus un izdangātās šosejas.

Saturīgums un jēga ir ne tikai liela mēroga fantāzijās, bet lietu sakārtotībā, šķietamos sīkumos, ko bieži vien paveic indivīds, iespējams, apkārtējo neizprasts īpatnis, vai arī itin kā necils novads. Tas rada valsts ritmiskumu un sakoptību. Garīgās Latvijas meklējumos mums var palīdzēt Blaumaņa, Brīgaderes, Skalbes, protams, arī Raiņa un dainu ētika, ne postmodernisma lozungi. Uz priekšu spēj virzīt ideālisti, Antiņi, kas nav zaudējuši cerību sasniegt leduskalna virsotni, bet tikpat vajadzīgi ir arī realisti, darītāji.

Latvija šodien man rādās pārāk konservatīva, reizēm provinciāla un varbūt pat vecējoša valsts. Laiks, kad bijām jauna, spara pilna, dinamiska un pasionāra nācija, kā neatkarības iegūšanas un atgūšanas gados, šķiet pagātnē. Esam kļuvuši rāmi, rimti, šur tur iestājies tāds kā Sūnu ciems. Taču vēsturei ir savi rit-

mi: *corso – ricorso – corso*. Ļoti ceru uz drīzu lūzumu, jo kā nācija esam vēl jauna, ar veselīgām zemnieciskām saknēm, varbūt pārāk lēnīgi un apdomīgi, toties spītīgi un sīksti, arī toleranti un pasaulei atvērti. “Mēs ejam vairāk plašumā, ne dziļumā,” savulaik apgalvoja filozofs Pauls Jurevičs, un viņam daļēji var piekrist. Tomēr savu misiju neesam vēl papildījuši. Es ļoti mīlu Latviju, arī tādu, kāda tā ir (bet vairāk – tādu, kāda, ceru, tā būs). Centīsimies nepazaudēt Latviju sevī un nezaudēsim cerības uz labāku Latviju!

**Lai radītu māksliniecisko un komunikācijas platformu Latvijas valsts simtgades programmai, 2014. gada rudenī tās veidotāji uzrunāja cilvēkus no dažādām Latvijas sabiedrības grupām ar lūgumu radīt savu vēstījumu Latvijas valsts simtgadei. Atsaucās dzejnieces Māra Zālīte un Liāna Langa, rakstniece Nora Ikstena, dzejnieks un tekstu grupas “Orbīta” pārstāvis Sergejs Timofejevs, Latvijas Universitātes profesors, kvantu fizikas pētnieks Vjačeslavs Kaščejevs, režisors Uģis Brikmāns, dzejnieks un tulkotājs Jānis Elsbergs, skolotāja un dzejniece Daina Sirmā, Juglas vidusskolas direktore Aija Melle, Rīgas Stradiņa universitātes students Kārlis Upsavs, pasaules latviešu ģimeņu kustības “3x3” dalībnieki. Viņu vidū arī akadēmiķis Jānis Stradiņš, kura eseju publicējam pilnībā. Izdevumā izmantoti arī citu autoru eseju fragmenti.*

Latvijas valsts simtgades programmas iecere

Latvijas valsts netapa vienā dienā, to radīja mērķtiecīga, drosmīga un tālredzīga Latvijas cilvēku rīcība. Valsts izveidošana, tās aizstāvēšana un nostiprināšana prasīja vairākus gadus, tāpēc arī Latvijas valsts simtās gadadienas programma aptvēra laiku no 2017. līdz 2021. gadam, lai pa-

matīgāk izzinātu mūsu valsts izveidei nozīmīgus notikumus un personības, pavērtu iespējas padziļināt iedzīvotāju izpratni par Latvijas valstiskuma būtību, rosinot ikvienu skaidrāk apzināties savu lomu un atbildību Latvijas mantojuma saglabāšanā un nākotnes Latvijas veidošanā.

Katram valsts simtgades svinību gadam bija noteikta virstēma – atslēgas vārds, kas raksturo vēsturisko kopainu, kurā tapa Latvijas valsts, kā arī iezīmēti katra gada nozīmīgākie notikumi:

1917

G R I B A

2017

Latvijas vēsturisko novadu – Vidzemes, Kurzemes/Zemgales un Latgales – skaidri paustais atbalsts Latvijas vienotībai un autonomijai

1918

DZIMŠANA

2018

Latvijas Republikas proklamēšana

1919

VARONĪBA

2019

Latvijas Republikas brīvības izcīņa Neatkarības karā; jaunās valsts pārvaldes, izglītības un nacionālo kultūras institūciju dibināšana; Baltijas ceļa 30. gada-diena

1920

B R Ī V Ī B A

2020

Satversmes sapulces simtgade un trīsdesmitā gadskārtā kopš vēsturiskās 1990. gada 4. maija deklarācijas "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" pieņemšanas

1921

AUGŠANA

2021

Latvijas Republikas *de iure* starptautiskās atzišanas simtgade, Janvāra barikāžu atceres 30. gadadiena

Puiši no Rīgas skeitborda skolas projekta "Brīvības vēstneši". Foto: Andris Barbans

Latvijas valsts simtgades birojs

Simtgades svinību iniciatīvu jau sagatavošanās fāzē 2014. gadā uzņēmās Kultūras ministrija, kas 2015. gadā izveido-

ja atsevišķu struktūrvienību – Latvijas valsts simtgades biroju. Tā pamatuzdevums – svinību programmas koordinē-

šana sadarbībā ar valsts, pašvaldību, nevalstiskā sektora, starptautisko organizāciju pārstāvjiem, kā arī ar citām

Latvijas valsts simtgades birojs 2019. gada vasarā. No kreisās: Anitra Balode, Daina Āboliņa, Jolanta Borīte, Linda Bērziņa, Inga Bika, Madara Peļāvina, Aija Tūna, Leonarda Ķestere, Selga Laizāne, Inga Oliņa, Ilze Tormane-Kļaviņa, Līga Gaisa, Linda Pastare. Foto no Latvijas valsts simtgades biroja arhīva

“Šeit viss ir iespējams, tikai jā sāk kustēties un darīt, un jābeidz teikt, ka mēs nevaram.”

Grafiskā dizainere *Solvita Kukle*, projekts “TUESI.LV”

Programmas “Latvijas skolas soma” komanda no 2021. gada. No kreisās: Aija Tūna, Lelde Kristiāna Vozņesenska, Ilze Tormane-Kļaviņa, Inga Bika. Foto: Kaspars Teilāns, KM

Latvijas valsts simtgades plānošanā un norisē iesaistītajām pusēm. Simtgades biroja loma bija palīdzēt satikties cilvēkiem, organizācijām, nozarēm, veidot sinerģijas, būt sadzirdētiem, vienoties svētku radīšanas priekā un stāstīt pasaulei par to, kā Latvijas ļaudis svin savas valsts simts gadus. Birojā saplūda informācija, kas, kopā salikta un tālāk

nodota, iedvesmoja aizvien jaunām svinēšanas idejām un norisēm.

Laikā no 2015. līdz 2021. gadam Latvijas valsts simtgades birojā dažādos periodos strādāja: Daina Āboliņa, Anitra Balode, Inga Bika, Linda Bērziņa (bij. Pavļuta), Jolanta Borīte, Rita Dementjeva, Līga Gaisa,

Leonarda Ķestere, Inga Oliņa, Linda Pastare, Madara Peļāvina, Ilze Tormane-Kļaviņa, Aija Tūna, Lelde Kristiāna Vozņesenska.

Kultūras ministrijas vadības līmenī ar Latvijas valsts simtgadi saistītos jautājumus pārraudzīja valsts sekretāra vietniece Selga Laizāne.

Kā tapa Latvijas valsts simtgades programma

Latvijas valsts svinību programmas ietvara veidošana sākas 2014. gadā, mērķtiecīgi rosinot plašu sabiedrības diskusiju un līdzdalību. Svinību sagatavošanas un īstenošanas process deva iespēju aktivizēt un saliedēt sabiedrību, radot impulsus Latvijas ilgtermiņa attīstības mērķu sasniegšanai un jaunu mērķu izvirzīšanai.

2014

7. februāris

Pēc kultūras ministres Daces Melbārdes ierosinājuma uz pirmo sēdi Kultūras ministrijā (KM) pulcējas atjaunotā Nacionālā kultūras padome

2014

7. aprīlis

“Deklarācijā par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta (MK) iecerēto darbību” iekļauts 133. punkts: “Izstrādāsim programmu Latvijas Republikas simtgadei un uzsāksim tās īstenošanu, tajā skaitā uzsāksim Latvijas Nacionālās enciklopēdijas izveides darbus”

2014

13. jūnijs

Saeimā notiek diskusija “Latvijai – 100”

2014

29. jūlijs

MK apstiprina “Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam “Radošā Latvija”, kurās viens no sasniedzamajiem mērķiem – Latvijas Republikas simtgades programmas izveide un īstenošana 2018. gadā

2014

4. novembris

Izsludināts svētku koncepcijas un vizuālā tēla ideju konkurss

2014

15. decembris

KM rīkojums “Par Latvijas valsts simtgades svētku radošās padomes izveidi”

2015

1. februāris

Latvijas valsts simtgades programmas koordinatoru tīkla izveide pašvaldībās

2015

5. februāris

MK rīkojums “Par Latvijas Republikas simtgades rīcības komiteju”

2015

6. februāris

KM rīkojums “Par Latvijas Republikas simtgades jauniešu rīcības komitejas sastāva apstiprināšanu”

2015

6. maijs

KM rīkojumi par Latvijas valsts simtgades biroja izveidi un “Par Latvijas valsts simtgades vēstures darba grupas izveidi”

2015

31. augusts

MK rīkojums “Par darba grupu Latgales kongresa simtgades pasākumu organizēšanai”

2015

13. oktobris

KM rīkojums par starpinstitucionālas darba grupas izveidi projekta ar sākotnējo nosaukumu “Kultūras skolas soma” izstrādei

2015

9. novembris

Valsts prezidents Raimonds Vējonis sasauca Simtgades padomi

2015

23. novembris

Notiek Baltā galdauta forums

2016

20. septembris

Sanāk starpinstitūciju darba grupa par Latvijas valsts simtgades svinību tēlu ārvalstīs

2016

13. decembris

MK izskata informatīvo ziņojumu “Par Latvijas valsts simtgades svinību pasākumu plānu 2017.-2021. gadam”. Saskaņā ar to piešķir valsts budžeta finansējumu Latvijas valsts simtgades svinību plānotajām norisēm piecu gadu periodam

2014–2017

Darbojas arī dažādas citas darba un fokusa grupas. Laikā no 2014. līdz 2017. gadam notikušas vairāk nekā 100 dažādu darba grupu tikšanās visā Latvijā un ārpus tās

Iespēja iesaistīties ikvienam

Latvijas valsts simtgades Svētku programma veidota kā atvērts ietvars sabiedrības aktīvai un radošai līdzdarbībai svinību sagatavošanā un rīkošanā. Ikviens varēja piedalīties un kļūt par šī vēsturiski unikālā notikuma līdzveidotāju.

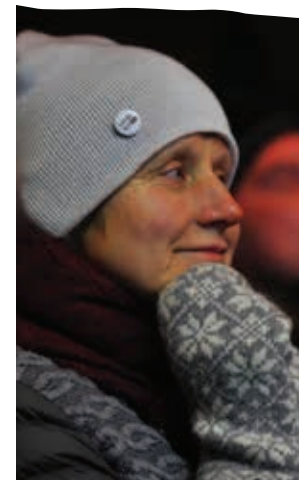
Programmā iekļauti gan nacionāli, gan starptautiski nozīmīgi notikumi, gan nozaru ministriju aktivitātes, pašvaldību, nevalstisko organizāciju, vietējo kopienu un iedzīvotāju iniciatīvas.

Latvijas valsts simtgades svinības deva iespēju godam un cienpilni, leprni un priecīgi svinēt valsts simto dzimšanas dienu, izstāstīt Latvijas stāstu un veidot nākotnes Latviju.

Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas dienas svētki 2019. gada 4. maijā Magdalēnas kvartālā, Rīgā.
Foto: Kaspars Teilāns, KM

Latvijas iedzīvotāju aptaujas liecina:

81%

Latvijas iedzīvotāju apsvēruši iespējas iesaistīties simtgades notikumos

"Kantar" iedzīvotāju aptauja internetā. 2017. gada decembris

80%

Izteica gatavību iesaistīties simtgades norisēs ar kādu savu iniciatīvu

"Kantar" iedzīvotāju aptauja. 2018. gada novembris

40%

No kultūras sektorā nodarbināto aptaujas izrietēja, ka 9% piedalījušies Latvijas valsts simtgades svinību programmas ideju radīšanā nacionālā līmenī, bet 40% pašvaldību līmenī

Pētījums "Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim (Latvijas Kultūras akadēmija, SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija")

25%

Latvijas iedzīvotāju minēja, ka ir piedalījušies ideju un priekšlikumu radīšanā par to, kā svinēt Latvijas valsts simtgadi

25%

Latvijas iedzīvotāju apliecināja, ka ir piedalījušies Latvijas valsts simtgades pasākumu organizēšanā un nodrošināšanā

Piederības zīme

Latvijas valsts simtgades programmas publicitātes un vizuālās komunikācijas nodrošināšanā būtiska loma bija tās grafiskajai identitātei

1 Grafiskās zīmes uzrakstam ir unikāls dizains, kura pamatā ir 2008. gadā dizaina studijā "Asketic" veidotais fonts "Cīrulis", kas radīts, iedvesmojoties no lietišķās grafikas meistara Anša Cīruļa darbiem. LV100 zīmē fonta versija ir grafiski vienkāršota, piešķirot burtiem mūsdienīgāku estētiku.

2 Latvijas valsts simtgades grafisko zīmi veido uzraksts "Latvija", valsts karogs un cipars "100" ar integrētu bezgalības simbolu – nepārtrauktu jaunradīšanas ciklu.

Bezgalības zīme apliecina arī Latvijai vēlēto saules mūžu un apņēmību to piepildīt. Cilvēki piederības zīmē saskatīja ne vien bezgalības zīmi, bet arī svētku kliņģeri – tas palīdzēja saprast svinības un justies piederīgiem gan lielajiem, gan mazajiem.

3 Piederības zīme bija pieejama ikvienam, kas īsteno Latvijas valsts simtgades svinību mērķim atbilstošu pasākumu, iniciatīvu, akciju vai citu norisi.

1

2

Latvija 100

3

Latvia 100

Simtgades zīme uz džempera. SIA "Grandfather".
Foto: Kaspars Teilāns, KM

Simtgades zīme parādījās visdažādāko svētku norišu noformējumā, vides objektos, akcijās, izdevumos un publikācijās, piemiņas medaļās, monētās un citur.

Aktīvi to izmantoja uzņēmēji, radot simtgadei veltītus produktus, ko rotāja ar Latvijas valsts simtgades piederības zīmi. Šie produkti, tai skaitā suvenīri, bija nozīmīgs ieguldījums Latvijas valsts simtgades vizuālās redzamības palielināšanā.

Latvijas valsts simtgades piederības zīmi svinību periodā bija pieteikušies lietot vairāk nekā 500 Latvijas uzņēmēju.

Kā liecina pētījumu kompānijas "Kantar" veiktās interneta aptaujas 2018. gada janvārī un oktobrī, katrā no aptaujas posmiem aptaujājot vismaz 800 Latvijas iedzīvotājus vecumā no 16 līdz 60 gadiem, Latvijas valsts simtgades

"airBaltic" lidmašīna simtgades rotā.
Foto: Nacionālā lidsabiedrība "airBaltic"

Latvijas simtgades kafija.
Foto: "Rocket Bean Roastery"

svētku piederības zīmi atpazīna vai bija redzējis teju katrs pieaugušais Latvijas iedzīvotājs: Simtgades piederības zīmes atpazīstamība 2018. gada laikā būtiski pieauga – no 72% janvārī līdz 92% oktobrī.

Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas diena – **4. maija nozīmes aktualizēšana**

Lai svinētu Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas lielo nozīmi ikviena Latvijai piederīgā dzīvē, Latvijas valsts simtgades birojs 2016. gadā aicināja Latvijas sabiedrību uzsākt jaunu tradīciju – 4. maijā svinēt savas valsts brīvību, pulcējoties pie balti klāta galda ģimenes, draugu, kolēģu vai kaimiņu un savas kopienas lokā.

Baltā galdauta svētki deva iespēju jaunajai paaudzei, kas nav piedzīvojuši 1990. gada 4. maiju, pieredzēt vēsturi šodienā un tuvinieku lokā izjust tās emocijas, kas šajā dienā vienoja gan tos, kas pie Augstākās Padomes nama skaitīja par Latvijas neatkarības atjaunošanu nodotās deputātu balsis, gan tos, kas visā Latvijā sekoja līdzīmi notikumam pie radioaparātiem.

Jau 2016. gadā 4. maiju ar baltu galdautu atzīmēja vismaz 93 tūkstoši cilvēku, bet nākamajos gados Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas dienas jaunā tradīcija iesakņojās, aptverot arvien vairāk ļaužu Latvijā un visā pasaulē.

Baltā galdauta svētki
2018. gada 4. maijā Kuivižos.
Publicitātes foto

2017. gada maijs – **simtgades programmas atklāšana**

Latvijas valsts simtgades programmu ar sirsnīgiem un daudzveidīgiem notikumiem visā Latvijā, kā arī tālu aiz tās robežām, atklāja 2017. gada maija sākumā. To aizsāka simtgades 100 ozolu stādīšanas akcija “Apskauj Latviju” un pāri par 20 pasākumu Latgales kongresa simtgades programmā. Plaši apmeklētā bija arī Baltā galdauta svinības vairāk nekā 200 vietās. Lieliskie laika apstākļi vairoja svētku sajūtu, lutinot brīvdabā notiekošo pasākumu dalībniekus.

4. maija rītā vienlaikus Rīgā un četros Latvijas vistālākajos ģeogrāfiskajos punktos – Ipiķos, Demenē, Nīcā un Pasiēnē – sākās Iekšlietu ministrijas iniciētā akcija “Apskauj Latviju”. Ar šo saukli visas dienas garumā gar Latvijas robežu dažādās pašvaldību izvēlētās vēsturiski nozīmīgās vai ar nākotnes attīstības iespējām saistītās vietās, piedaloties valsts augstākajām amatpersonām, pašvaldību un Iekšlietu ministrijas un padotībā esošo dienestu amatpersonām, kā arī plašam vietējo iedzīvotāju lokam, iestādīja valsts simtgadei veltītu ozolu viju. Unikālajā akcijā iedēstītie 100 ozoli simboliski iezīmēja valsts robežlīniju. Šajā dienā daudzi cilvēki piemiņas kokus stādīja ne tikai pierobežā, bet arī savā apkārtnē. Piemēram, Daugavpilī izveidoja 100 ozolu aleju, Limbažu novadā ozolu

iestādīja Latvijas himnas autora Baumaņu Kārļa dzimtajā vietā, savukārt Engures novadā – pie Krišjāņa Valdemāra dibinātās jūrskolas, bet Saldus novada Ezeres pagastā – vēsturiski pirmajā mazpulcēnu dārzā.

Akcijas laikā iestādītos ozolus var atpazīt pēc pievienotajām informatīvajām plāksnēm. To atrašanās vietas iezīmētas interaktīvajā kartē: apskaujlatviju.lv/100.lv.

Akcija “Apskauj Latviju” 2017. gada 4. maijā Rucavā. Publicitātes foto

2017. GADS GRIBA

1917. gadā Latvijas valstsgriba, kas veidojusies cauri gadsimtiem, iegūst konkrētas aprises

LATGALES KONGRESA SIMTGADE

Vēsturiskajā Latgales kongresā, kas notika 1917. gada 26.-27. aprīlī (9.-10. maijā pēc jaunā stila), pieņemtais lēmums – latgaliešiem apvienoties ar pārējiem latviešiem Vidzemē un Kurzemē/Zemgalē kopīgai cīņai par Latvijas autonomiju – kļuva par pagrieziena punktu ceļā uz neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas valsts dibināšanu. Tāpēc Latvijas valsts simtgades svinības iesākās 2017. gadā ar plašu Latgales kongresa simtgadei veltītu norišu programmu. Tās mērķis bija vēstīt par Latgales ieguldījumu Latvijas valsts veidošanā, akcentēt Latgales daudzpusīgo identitāti un vērtības, aktualizēt pētījumus Latgales vēsturē un veicināt sabiedrības izpratni.

Galvenie svinību notikumi norisinājās no 22. aprīļa līdz 7. maijam Rēzeknē, Daugavpilī un citviet Latgalē. 5. un 6. maijā Latgales kongresā apsprieda reģionam būtiskus jautājumus tautsaimniecības, tiesību zinātņu, mediju un latgalistikas jomās. Vienlaikus kongress bija arī 4. pasaules latgaliešu saiets. Par godu vēsturiskajam Latga-

les kongresam un tajā pieņemtajiem lēmumiem tika rosināts 27. aprīlī turpmāk noteikt par Latgales dienu. Gadu vēlāk, 2018. gadā, Saeima arī apstiprināja 27. aprīlī kā ikgadēju atzīmējamo dienu – Latgales kongresa dienu, tā izrādot cieņu ar valsts izveidošanos saistītajam vēsturiskajam notikumam, kā arī lai celtu Latgales latviešu pašapziņu un stiprinātu reģionālo identitāti.

22. aprīlī Latgales vēstniecībā GORS ar jaundarbu – koncertizrādi “Latgales gredzens. Rakstiem un skaņai” – aizsākās vērienīgs Latvijas valsts simtgades projekts “Latvijas gredzens”, ko veidoja pieci konceptuāli atšķirīgi muzikāli uzvedumi, izceļot un parādot katra Latvijas novada un galvaspilsētas Rīgas savdabību, bagātību un īpašo enerģiju.

Latvijas Mākslas akadēmijas un Latvijas valsts simtgades Jauniešu rīcības komitejas jaunieši 4. maijā Rēzeknē aicināja iedzīvotājus iesaistīties daudzveidīgās norisēs, kas saistošā veidā mudināja uzzināt par Latgalei un Latvijai nozīmīgām personām, kuras veicinājušas valstiskuma ideju un Latvijas valsts tapšanu.

“Mēs drīkstam, varam un spējam būt savu valsti labāku, tādu, lai pašiem prieks tajā dzīvot. Un mēs to varam darīt daudz dažādos veidos – ar kultūras vērtību kopšanu un tālāk nodošanu, ar darbu savas vides, mājas un savas ģimenes labā, bet galvenokārt – ar politisku un pilsonisku aktivitāti.”

Pasaules Latvijas ģimeņu kustības
“3x3” dalībnieki

Latgales kongresa simtgadei veltīts svētku gājiens
2017. gada 5. maijā Rēzeknē.
Foto: Ilmārs Znotiņš, KM

LATVIEŠU PAGaidu NACIONĀLĀS PADOMES SIMTGADE

Ceļā uz Latvijas valstisko neatkarību izšķiroši svarīga loma bija 1917. gada rudenī Valkā izveidotajai Latviešu Pagaidu nacionālajai padomei, kas aktīvi popularizēja neatkarības ideju gan pašu mājās, gan ārzemēs. Savā pirmajā sesijā, kas notika no 29. novembra līdz 2. decembrim, padome pieņēma deklarāciju par apvienotas un autonomas Latvijas izveidošanu Vidzemes, Kurzemes un Latgales latviešu apriņķos. Deklarācijas teksts "Latvija, kurā ieiet Vidzeme, Kurzeme un Latgale, ir autonoma valstsvienība, kuras stāvokli attiecībās uz ārieni un iekšējo iekārtu noteiks viņas Satversmes sapulce un tautas plebiscīts" vēsturiski pierāda, ka šī padome bija pirmā latviešu partiju politiskā organizācija, kas pieņēma būtisku dokumentu Latvijas valstiskuma izveidei.

2017. gada 2. decembrī, godinot padomes simtgadi, Valkā notika augsta līmeņa starptautiska zinātniskā konference "Latviešu Pagaidu nacionālā padome - 100". Tās tēmu lokā bija politiskā un kultūras situācija no 1915. līdz 1917. gadam, ieceres par nacionālas valsts veidošanos un Latviešu Pagaidu nacionālās padomes loma Latvijas valstiskuma izveidē.

Latviešu Pagaidu nacionālās padomes simtgadei veltīts gājiens 2017. gada 2. decembrī Valkā.
Foto: Kaspars Teilāns, KM

**“Latvija, kurā ieiet
Vidzeme, Kurzeme un
Latgale, ir autonoma
valstsvienība, kuras
stāvokli attiecībās
uz ārieni un iekšējo
iekārtu noteiks viņas
Satversmes sapulce un
tautas plebiscīts.”**

Uzvedums "Zvaigznes pār Valku 1917"
2017. gada 28. maijā Valgas stacijā, Igaunijā.
Foto: Linda Vorpe, Valkas novada dome

No 26. līdz 28. maijam cauri visiem Latvijas vēsturiskajiem novadiem īpašā vilciena reisā ceļoja "Latvijas ekspresis simtgadei" ar vairāk nekā 180 pasažieriem - dziedātājiem un dejotājiem -, nesot vēsti par 2018. gadā gaidāmajiem XXVI Vispārējiem latviešu Dziesmu un XVI Deju

svētkiem un Latvijas valsts simtgades svinībām. Vilciens pietāja 12 Latvijas vietās, trijās dienās sniedzot unikālus bezmaksas koncertus, kuros piedalījās kolektīvi no Rīgas un vietējām apkaimēm. Brauciens sākās Latgalē, Indras stacijā, un noslēdzās ar vērienīgu muzikālu uzvedumu "Zvaigznes

pār Valku 1917" Valgas dzelzceļa stacijā. Uzvedums akcentēja Valkas 1917. gada notikumu izšķirošo nozīmi Latvijas valsts izveidē. Braucienu un tā programmu nodrošināja Satiksmes ministrija, Valkas novada dome un Valgas pilsētas mērija (Igaunijas Republika).

2018. GADS DZIMŠANA

Svinību kulminācija - Latvijas valsts simtās dzimšanas dienas gads. 1918. - lielo pārmaiņu gads, kad uz bijušo impēriju drupām Centrāleiropā un Austrumeiropā rodas jaunas valstis

1918. gada 18. novembrī Rīgas pilsētas Otrajā teātrī (šodien - Latvijas Nacionālais teātris) tika proklamēta Latvijas Republika. Proklamēšanas aktā piedalījās visu Latvijas Tautas padomi veidojošo partiju pārstāvji - pavisam 38 no 40 locekļiem. Svinīgo notikumu pieredzēja arī Latvijā operas trupa un pāri par 800 skatītāju. 2018. gada 18. novembrī Latvijas Nacionālajā teātrī notika valsts simtajai dzimšanas dienai veltīta Latvijas Republikas Saeimas svinīgā sēde.

Latvijas valsts jubilejas gads aizsākās 18. janvārī ar grāmatu dāvināšanu Tautas grāmatu plauktam Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Personiski vai valstiski nozīmīgas grāmatas dāvināja valsts augstākās amatpersonas, rosinot ikvienu iesaistīties mūsu valsts vēstures un kultūras krājuma bagātināšanā. Latvijas Nacionālās bibliotēkas ātrijā pirmizrādi piedzīvoja multimedāla izrāde "Gaismas raksti" - laikmetīgs uzvedums, kurā apvienojās skaņas, gaismas un kustību partitūras.

Latvijas valsts simtgades zīmē no 2018. gada 30. jūnija līdz 8. jūlijam Rīgā notika XXVI Vispārējie latviešu Dziesmu un XVI Deju svētki.

43 000 dalībnieku no Latvijas un citām pasaules valstīm piedalījās vairāk nekā 65 pasākumos - koru, deju, pūtēju orķestru, kokļu, tautas mūzikas, vokālo ansambļu, folkloras kopu u. c. koncertos, latviešu tautas tērpu skatē, tautas lietīškās mākslas izstādē un amatier- teātru izrādēs. Svētkus klātienē vēroja 500 000 apmeklētāju.

Svētku tematikā atbalsojās valsts simtgades svinību vēstījumi un vērtības, kā arī Latvijas simtgades Dziesmu un deju svētku vadošais motīvs - cieņa, kopība un tagadnīgums.

Simts dienas pirms Latvijas valsts proklamēšanas gadadienas, 11. augustā, visā Latvijā un pasaulē pāri pakalniem, jūru un upju krastos, pilsdrupu estrādēs, parkos un pļavās, dažviet pat spītējot lietum, cilvēki pulcējās Simtgades zaļumballē, liksmojot lauku kapelu, orķestru muzikantu, ziņģētāju vai tautas mūzikas ansambļu pavadībā.

18. novembrī ar plašu programmu galvaspilsētā, visā Latvijā un pasaulē svinēja Latvijas valsts dibināšanas simto gadadienu. Svinīgajos pasākumos Rīgā klātienē piedalījās Igaunijas, Islandes

un Somijas prezidenti. Neskaitāmus sveicienus sūtīja Latvijas draugi un sabiedrotie. Latvijas valsts simtgadei par godu Lietuvā, Igaunijā, ASV, Kanādā, Somijā, Izraēlā, Polijā, Itālijā, Beļģijā un citviet pasaulē sarkanbaltsarkanā gaismu noformējumā rotājās arhitektūras pieminekļi, dabas objekti un augstceltnes.

Īpaši svētku notikumi risinājās visās Latvijas pašvaldībās. Lielākā daļa no plašā 900 pasākumu klāsta bija pieejami bez maksas. 18. novembrī Rīgā vien svētku norises apmeklēja vairāk nekā 400 tūkstoši cilvēku.

Latvijas valsts simtgades rīts sākās ar aicinājumu saullēkta brīdī (plkst. 8.11) pacelt Latvijas valsts karogu, nodziedāt himnu, kopīgi muzicēt un ieskandināt Latviju, novēlot tai saules mūžu. Cilvēki satikās pie Brīvības pieminekļa, Dzegužkalnā, Turaidā, Gaiziņkalnā, Mežotnes pilskalnā, Rāznas ezera krastā Čornajas pagastā, Kolkas ragā, Alsungas pils pagalmā un citviet Latvijā un pasaulē.

Dienas turpinājumā notika vērienīga Latvijas Nacionālo bruņoto spēku

“Pilsoniskas sabiedrības drošumspēju veido arī vienota pilsoņu izpratne par savas valsts rašanos un identitāti, tās vēsturi, saturu un pastāvēšanas mērķiem. Svinot valsts jubileju, mums visiem būtu jābūt spējīgiem par Latviju domāt valstiskuma kategorijās.”

Liāna Langa, dzejniece

militārā parāde Rīgā, 11. novembra krastmalā. Tajā piedalījās Latvijas un sabiedroto karavīri, zemessargi, policisti, robežsargi, ugunsdzēsēji, jaunsargi un militārā tehnika.

Visas dienas garumā Rīgā, Jelgavā, Cēsīs, Liepājā un Rēzeknē norisinājās Aizsardzības ministrijas un Jaunsardzes un informācijas centra organizēta akcija "Brīvības sardzē" - apliecinot savu gatavību iesaistīties valsts nākotnes veidošanā, pie Latvijas brīvības simboliem goda sardzē stāvēja jaunsargi.

Īpaši emocionāls izvērtās koncertuzvedums "18.11" pie Brīvības pieminekļa, kas vēstīja par Latvijas vēsturi un vērtībām, atsaucot atmiņā pieminekli kalto tēlu stāstus. Uzvedumā bija iekļauti valsts vēsturē nozīmīgi skaņdarbi, kā arī dzeja un vēstījumi, ko pauda cilvēki no visas Latvijas - sabiedriskie darbinieki, sportisti, mākslinieki, lauku ļaudis un jaunieši, apliecinot pieminekli pausto ideju par sabiedrības vienotību un paudžu pārmantojamību.

Svinīgs muzikāls notikums "18.11."
2018. gada 18. novembrī Rīgā.
Foto: Vils Muhametšins, KM

“Staro Rīga”

Vizualizējot 2018. gada gaismas festivāla “Staro Rīga” tēmu “Augšām cēlās Gaismas pils!”, mākslinieki no Latvijas, Portugāles, Francijas, Vācijas, Norvēģijas un Nīderlandes Rīgas parkos, laukumos un uz namu fasādēm radīja dažādās gaismas mākslas tehnikās veidotus objektus.

Multimediālā deju lielizrāde “Abas malas”

Latvijas vēstures stāstu grandiozā veidolā atklāja multimediāla deju lielizrāde “Abas malas”, kas vēl nebijušā apmērā un tehniskajā izpildījumā apvienoja horeogrāfiju, mūziku, scenogrāfiju, gaismu režiju un projekcijas. Uz 2000 kvadrātmetrus lielās mākslas projekciju izgaismotās skatuves izrādī izdejoja vairāk nekā 500 mākslinieku, kuri pārstāvēja visus dejas žanus – profesionālo baletu un laikmetīgo deju, skatuvisko tautas deju un mūsdienu deju, sākot no hipopa un beidzot ar sporta dejām.

Līdzās tādu leģendu kā Deivida Bovija un “The Rolling Stones” performancēm radītajām skatuvēm arī multimediālā deju lieluzveduma “Abas malas” skatuves scenogrāfiju kā vienu no pasaulē iespaidīgākajām augstu novērtēja ietekmīgais medijs “ArchDaily”. Lielizrāde ieguva arī galveno balvu Baltijas un Ziemeļvalstu sacensībās “Baltic-Nordic Event Awards” kategorijā “Labākais kultūras pasākums”.

“Dzimuši Latvijā”

16. un 17. novembrī notika Latvijas Nacionālās operas trupas jubilejas

Deju lielizrāde “Abas Malas”
2018. gada 16. novembrī “Arēnā Rīga”.
Foto: Vīls Muhametšins, KM

koncerts “Mūsu Operai 100” – viens no izcilākajiem piedāvājumiem koncertciklā “Dzimuši Latvijā”, kas visa gada garumā deva iespēju klātienē baudīt Latvijā dzimušu pasaulslavenu klasiskās mūzikas zvaigžņu sniegumu.

Svētku vakara norises

18. novembra vakara notikumus spoži iezīmēja gaismas uzvedums “Sauls mūžs” – vizuāli muzikāls stāsts sešās daļās par Latvijas valsti no idejas par tās izveidi līdz šodienai, noslēdzoties ar apliecinājumu Latvijas nākotnei. Uzvedums bija pieejams visplašākajai auditorijai gan klātienē Rīgā abpus Daugavas, gan pie televīzijas ekrāniem Latvijā un ārvalstīs, pulcējot vairāk nekā pusmiljonu skatītāju.

Vakara gaitā savai Latvijas dzimšanas dienas izjūtai atbilstošu pasākumu varēja atrast ikviens – izvēlēties klausīties nakts koncertus Vecrīgā – baznīcās, Zirgu ielas koncertzālē, Lielajā ģildē, Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā, izbaudīt Latvijas Nacionālā teātra koncertuzvedumu “Dzimšanas dienas nakts”, kurā piedalījās visi teātra aktieri, vai arī līdz pieciem rītā liksmot Simtgades klubu naktī restorānos, bāros, mūzikas klubos, kafejnīcās, kultūras namos un citās izklaides vietās, kurās atskaņoja Latvijā radītu mūziku.

“Mīlestības vārdā. 18+”

Aizsākot Latvijas nākamo simtgadi, tās pirmajā dienā – 19. novembrī – pie Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkas notika jauniešu koncerts “Mīlestības vārdā. 18+”. Jaunās paaudzes mūziķi

Gaismas uzvedums “Sauls mūžs”
2018. gada 18. novembrī Rīgā.
Foto: Aivars Liepiņš, KM

jaunā skanējumā izpildīja tautā iemīļotās dziesmas no grupu “Turaidas roze”, “Pērkons”, “Jauns mēness”, “Čikāgas piecīši” u. c. repertuāra, paužot domu, ka mīlestība kā brīvības izpausme ir neatkarīgas valsts lielākā vērtība.

Latvijas Republikas proklamēšanas 100. gadadiena Latvijas vēsturē kļu-

vusi par visplašāk atzīmētajiem valsts svētkiem.

Valsts simtās dzimšanas dienas norisēm ikvienam Latvijā un pasaulē bija iespēja sekot līdzi ar Latvijas sabiedrisko mediju – Latvijas Televīzijas un Latvijas Radio starpniecību.

2019. GADS VARONĪBA

Latvijas Republika, kas dibināta Baltijas landesvēra un lielinieku karaspēka ielenkumā, 1919. gadā izcīna savu brīvību Latvijas Neatkarības karā

LATVIJAS UZVARAS DIENA. CĒSU KAUVU SIMTGADE

Pagrieziena punkts cīņā par valsts pastāvēšanu Neatkarības kara laikā bija kauja Ziemeļlatvijas frontes līnijā, kur latviešu un igauņu karaspēki 1919. gada 22. jūnijā pie Cēsīm uzveica Landesvēra armiju un devās tālāk atbrīvot Rīgu.

Atzīmējot šī notikuma simtgadi, Cēsu dzelzceļa stacijā no 2019. gada 15. līdz 22. jūnijam bija apskatāms no Igaunijas atvestais rekonstruētais vēsturiskais bruņuvilciens "Wabadus" (Brīvība).

Svētki 22. jūnijā notika visā pilsētā. Rīgas iela bija pārvērtusies par savdabīgu laika asi, uz kuras notika dokumentālas performances. Varēja klausīties un skatīties notikumus no Cēsu pulka Skolnieku rotas vēstures un iepazīt mūsdienu varoņus digitālajā performansē "Par spīti bailēm". Pirtsupītes gravā notika Cēsu kauju rekonstrukcija, kurā piedalījās vairāk nekā 200 rekonstruktoru no Latvijas, Igaunijas, Lietuvas, Polijas, kā arī cīņu meistari un Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas kadeti.

Cēsu kauju simtgades svinībās Cēsīs pulcējās vairāk nekā 30 000 apmeklētāju no Latvijas un ārvalstīm.

Cēsu kauju rekonstrukcija
2019. gada 22. jūnijā
Pirtsupītes gravā, Cēsīs.
Foto: Kaspars Teilāns, KM

**"...mēs nevaram,
nedrīkstam uztvert
Latvijas valsti kā
pašsaprotamu dotumu,
kas tagad nu mūžīgi
mūžos vienā mierā
pastāvēs."**

Nora Ikstena, rakstniece

Kuģa "Saratov" sagaidīšanas Liepājā rekonstrukcija
2019. gada 27. jūnijā. Foto: Reinis Oliņš, KM

"KUĢA "SARATOV" SAGAIĀŠANAI LIEPĀJĀ - 100"

Latvijas Neatkarības kara laikā no 1919. gada 6. janvāra līdz 7. jūlijam Latvijas Republikas Pagaidu valdības mājvieta bija Liepāja un kuģis "Saratov". Šis periods bija viens no grūtākajiem un sarežģītākajiem Latvijas valdības pastāvēšanas laikā.

Ar svinīgiem notikumiem no 2019. gada 27. līdz 29. jūnijam Liepājā atzīmēja 100 gadus kopš Latvijas Pagaidu valdība nokāpa no kuģa "Saratov", lai atgrieztos Rīgā. Liepājas Vecajā ostmalā 27. jūnija vakarā varēja piedzīvot vēsturiskā notikuma rekonstrukciju - "Kuģa "Saratov" sagaidīšanai Liepājā - 100"". Liepājniekiem bija iespēja pašiem līdzdarboties rekonstrukcijā un

pieteikties ceļojumam simt gadus senā pagātnē, lai iejustos tā laika personāžos. Trīs dienu notikumos kopumā piedalījās vairāki simti dalībnieku.

Latvijas Pagaidu valdību vēsturiski izšķirīgajā brīdī sargāja Lielbritānijas

karakuģi. Ar Lielbritānijas vēstniecības Latvijā atbalstu 2019. gadā tapa režisora Kārļa Lesiņa dokumentālā īsfilma "Sabiedrotais" jeb "Lielbritānijas loma Latvijas cīņā par neatkarību 1918. un 1919. gadā" (filmu studija "Lokomotīve").

BALTIJAS CEĻA TRĪSDESMITGADE

Lai pieminētu 1939. gada 23. augustā starp Vāciju un PSRS parakstīto Molotova-Ribentropa paktu un stiprinātu cits citu cīņā par kopīgu mērķi - Baltijas valstu neatkarības atgūšanu, aptuveni divi miljoni Latvijas, Lietuvas un Igaunijas iedzīvotāju 1989. gada 23. augustā sadēvēs rokās, dzīvā ķēdē savienojot Baltijas valstu galvaspilsētas - Tallinu, Rīgu un Viļņu.

2019. gada augustā ar vairāk nekā 60 pasākumiem Latvijā atzīmēja akcijas "Baltijas ceļš" trīsdesmito gadadienu.

Rīgā, Brīvības laukumā notika lielformāta fotoizstāde "Akcija "Baltijas ceļš 1989". Veltījums akcijas 30. gadadienā" ar materiāliem no Latvijas, Igaunijas un Lietuvas nacionālo arhīvu krājumiem.

Latvijas Nacionālajā bibliotēkā tika sarīkota starptautiska konference "Baltijas ceļš. Turpinājums", kas atgādināja Baltijas ceļa nozīmi un ietekmi uz demokrātiskajām revolūcijām Austrumu un Centrāleiropā, tai skaitā Berlīnes mūra noārdīšanu.

Vairāk nekā 100 dejotāju no Mārupes un Babītes novada deju kolektīviem agrā 23. augusta rītā uz lidostas "Rīga" skrejceļa izdejoja "Gatves deju" - vienu no cēlākajām latviešu skatuviskajām tautas dejām. Īpašajam notikumam varēja sekot līdz internetā.

Vakarā pie Brīvības pieminekļa notika svinīgs pasākums, klātesot Latvijas

Metālopera "Kurbads. Ķēves dēls" 2019. gada 23. augustā Lucavsalā, Rīgā.
Foto: Reinis Oliņš, KM

Valsts prezidentam Egilam Levitam un Latvijas Tautas frontes dalībniekiem. LTF pirmais priekšsēdētājs Dainis Īvāns nolasīja vēsturisko uzrunu, kas pirms trīsdesmit gadiem ar radio starpniecību aicināja vienoties Baltijas ceļā, skanēja tā laika mūzika mūsdienu mākslinieku izpildījumā.

23. augustā Rīgā, Lucavsalā, notika metāloperas "Kurbads. Ķēves dēls" atjaunots uzvedums - latviešu tautas pasakas

21. gadsimta interpretācija, papildināta ar jauniem skaņdarbiem, specefektiem un gaisa deju. Uzvedumu veidoja folkmetāla grupa "Skyforger" un mūsdienu dejas dejotāji.

Metāloperas pirmizrāde notika Limbažos 2017. gada vasarā un kļuva par vienu no spilgtākajiem notikumiem Latvijas kultūrā, saņemot gan skatītāju, gan profesionāļu neviltotu atzinību.

BERMONTIĀDES SIMTGADE

Bermontiādei Latvijas vēsturē ir ne vien militāra, bet arī Latvijas cilvēku varonību apliecināša nozīme. Tā bija viena no asiņainākajām Latvijas Neatkarības kara lappusēm un vienlaikus jaunizveidotās Latvijas valsts iedzīvotāju valstsgribas apliecinājums. Bermontiāde norisinājās no 1919. gada 8. oktobra līdz 28. novembrim. 2019. gada rudenī Rīgā, Jelgavā un citviet Latvijā atzīmēja Bermontiādes un Latvijas armijas simtgadi.

Sadarbībā ar vēsturniekiem un atmiņas institūcijām Latvijā un Lielbritānijā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā bija izveidota izstāde "Nosargāt brīvību. Lielbritānijas militārais un diplomātiskais atbalsts Latvijai 1918.-1920. gadā". Tā sniedza arī unikālu iespēju ieskatīties no Lielbritānijas Nacionālajiem arhīviem atvestajā Viņa Majestātes kuģa "Dragon" žurnāla oriģinālā.

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs piedāvāja Lāčplēša Kara ordeņa simtgadei veltītu izstādi "11 varoņstāsti. Lāčplēša Kara ordenis, tā kavalieri un Lāčplēša diena".

8. novembrī visā Latvijā pirmizrādi piedzīvoja Dzintara Dreiberģa vērienīgā filma "Dvēseļu putenis" pēc strēlnieka, rakstnieka Aleksandra Grīna romāna motīviem. Pirmo reizi Latvijas filmu pirmizrāžu vēsturē galvenā pirmizrādes norises vieta - kinoteātris "Kino Citadelle" Rīgā - pilnībā bija atvēlēts jaunajai filmai, uzņemot 3000 skatītāju. "Dvēseļu putenis" kļuvusi par skatītāko filmu Latvijas kinoteātros atjaunotās Latvijas kino

vēsturē. 2021. gadā filmu iekļāva ASV Kinoakadēmijas balvas "Oskars" nominantu īsajā sarakstā mūzikas kategorijā.

Rīgā Bermontiādes atcerei notika Nacionālo bruņoto spēku un Iekšlietu ministrijas vienību militārā parāde un tautas gājiens no 11. novembra krastmalas pāri Akmens tiltam Gaismas pils virzienā, simboliski atkārtotot ceļu, kas latviešu karavīriem bija jāveic uzvaras kaldināšanai pirms 100 gadiem.

Lai izzinātu Bermontiādes norisi, 9. un 10. novembrī kopā ar vēsturnieku Kārli Silu divos dažādos maršrutos Pārdaugavā notika Latvijas valsts simtgades biroja

organizētas izziņošas pastaigas pa Bermontiādes kauju vietām - Dzegužkalnu, Mārtiņa kapiem, Uzvaras laukumu, Rīgas tiltiem un citur.

Atzīmējot Jelgavas atbrīvošanas simto gadadienu, 23. novembrī pirmo reizi Jelgavā notika vērienīgs kaujas rekonstrukcijas uzvedums "Bermontiādes pēdējā kauja - Jelgavas atbrīvošanai 100", kā arī Māras Zālītes un Jāņa Lūsēna muzikālās poēmas "Kā ābeļdārzs ir brīvība" pirmatskaņojums Jelgavas kultūras namā.

Kaujas rekonstrukcija "Bermontiādes pēdējā kauja - Jelgavas atbrīvošanai 100" 2019. gada 23. novembrī Jelgavā. Foto: Reinis Oliņš, KM

2020. GADS BRĪVĪBA

Latvija ir atbrīvota, apgūst parlamentārisma pieredzi, 1920. gadā ievēl Satversmes sapulci un pirmo tās prezidentu

NEATKARĪBAS KARŠ. LATGALES ATBRĪVOŠANAS SIMTGADE

Ciņas par Latgales atbrīvošanu bija vienas no nozīmīgākajām Latvijas Neatkarības karā. Ar lielu poļu spēku atbalstu Latvijas karaspēkam izdevās pārvarēt padomju armijas pretspēku. Atzīmējot Latgales atbrīvošanas simtgadi, 2020. gada pirmajā pusē Aizsardzības ministrija un Nacionālie bruņotie spēki kopā ar pašvaldībām Latgalē rīkoja vairākus svinīgus pasākumus. Piemēram, 3. janvārī notika Daugavpils atbrīvošanas simtgades svinības, kas tapa sadarbībā ar Polijas vēstniecību Latvijā. Tajās iekļāvās atceres pasākums pie Slobodkas krusta – piemiņas vietas Latvijas brīvības cīņās 1920. gadā kritušajiem poļu karavīriem.

No 2020. gada pavasara būtiskas izmaiņas Latvijas simtgades programmas turpmākajās norisēs ievieša Covid-19 pandēmijas izraisītie epidemioloģiskie ierobežojumi. Programmu nācās pārplānot, lai iecerētie pasākumi risinātos droši un joprojām sasniegtu iespējami plašu auditoriju. Satversmes sapulces sasaukšanas simtgadei, Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas trīsdesmitgadei un himnas simtgadei veltītie pasākumi pamatā norisinājās digitālajā vidē.

Akcija "ie[log]ojies" 2020. gada 4. maijā Siguldas novadā. Foto: Alvis Rozenbergs

SATVERSMES SAPULCES SASAUKŠANAS SIMTGADE

1920. gada 1. maijā uz pirmo sēdi sanāca Latvijas Satversmes sapulce, kas pēc diviem gadiem – 1922. gada 15. februārī – pieņēma Latvijas Republikas Satversmi, liekot pamatus demokrātiski ievēlēta parlamenta darbībai un apstiprinot noteikumus, pēc kuriem dzīvojam arī pēc simt gadiem.

Tieši simts gadus pēc Satversmes sapulces pirmās sēdes, kas sākās 1920. gada 1. maijā plkst. 13.00, tēlnieks Ojārs Feldbergs Pedvāles mākslas parkā simboliski ķērās pie monumentāla vides mākslas objekta "Sapulce" kompozīcijas kārtošana. Objektu veido 150 laukakmeņi. Atbilstoši sēdvietu izvietojumam sapulces telpā tie izkārtoti pusloka formā, un katrs no tiem personificē Satversmes sapulces deputātu, kurš pirms 100 gadiem lēma Latvijas turpmāko likteni.

DEKLARĀCIJAI "PAR LATVIJAS REPUBLIKAS NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANU" 30

1990. gada 4. maijā demokrātiskās vēlēšanās ievēlētā LPSR Augstākā Padome, paužot tautas gribu, pieņēma deklarāciju "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu". Tā atjaunoja Latvijas Satversmi, kas nosaka Latvijas Republikas valstisko neatkarību, un pasludināja pārejas periodu līdz pilnīgai valsts neatkarības atjaunošanai *de facto*.

“Brīvības robežas vienu brīdi šķiet ļoti plašas, bet patiesā brīvība ir tik liela, cik lielu atbildību spējam uzņemties. Arī neatkarības vērtība ir to līdzcilvēku labklājība, kas no mums ir atkarīgi.”

Vjačeslavs Kaščejevs, zinātnieks

Kaut arī 2020. gada 4. maijā Latvijas neatkarības atjaunošanai veltītos Baltā galdauta svētkus pandēmijas laika ierobežojumu dēļ nebija iespējams svinēt klātienē, rīkojot publiskus pasākumus un pulcējoties plašākā draugu un tuvinieku lokā, tomēr svinības notika arī šajos komplicētajos apstākļos. Svētku kopības izjūtu daudziem deva ar pašvaldību, un valsts pārvaldes institūciju atbalstu sarīkotās virtuālās akcijas, tiešsaistes koncerti un citas neklātienē norises.

Nacionālā Kino centra tradicionālais 4. maija Latvijas filmu maratons pirmo reizi notika portālā www.filmas.lv. Tas pulcēja vairāk nekā 8600 interesentu. Latvijas filmas skatījās 63 pasaules valstīs – no Jaunzēlandes līdz ASV Rietumu krastam.

Siguldas novada iedzīvotāji vienojās akcijā "ie[lo]gojies", pie atvērtiem logiem sūtot sveicienus no saviem Baltā galdauta svētkiem, ko fotogrāfijās iemūžināja pēc iepriekš izziņota grafika pielidojis drons. Kā redzams fotogrāfijās, gandrīz

simts logos vairāk nekā 260 novadnieku dalījās savā svētku izjūtā, ko bija radījuši ar pašu ceptām kūkām, pavasara ziediem un Latvijas simboliem.

4. maijā iecerēto Latvijas Nacionālā arhīva veidotās fotoizstādes "Deklarācijai "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" 30" atklāšanu Brīvības laukumā epidemioloģisko ierobežojumu dēļ nācās pārcelt uz 20. augustu.

HIMNAI 100

2020. gadā apritēja arī simts gadi, kopš lūgšana "Dievs, svētī Latviju!" 1920. gada 7. jūnijā ieguva Latvijas valsts himnas statusu. Lai atzīmētu šo notikumu un rosinātu ikkatru pārdomām par himnas nozīmi savā dzīvē, Rakstniecības un mūzikas muzejs sagatavoja izstādi "Himnai – 100. Valsts pirmā flīģeļa stāsts". Tās centrā bija latviešu valstiskajai identitātei nozīmīgs mūzikas instruments – Baumaņu Kārļa flīģelis, pie kura komponēta Latvijas Republikas valsts himna. Izstādes atklāšana skaitliski ierobežotā cilvēku lokā notika 2020. gada 18. septembrī.

No 4. maija uz 18. novembri

Dainis Īvāns, Latvijas Tautas frontes priekšsēdētājs, Latvijas Republikas Augstākās Padomes priekšsēdētāja pirmais vietnieks*

1918. gada 18. novembris, kad proklamēta Latvijas valsts, un 1990. gada 4. maijs, kad tā atjaunota, visspilgtāk apliecina Latvijas esību. Savstarpēji saistītas dienas. Pieminot vienu, jādomā par otru. Abās koncentrējusies un piepildījusies latviešu valstsgriba. Abās īstenojušies pragmatiskam vērotājam šķietami nepiepildāmi sapņi. Rudens un pavasaris. Bez pirmās nebūtu iespējama otrā. Bez otrās neatgūtu pirmo.

Uzvara

1918. gada 18. novembra pēcpusdienā Rīgas pilsētas Otrajā teātrī (mūsdienās Latvijas Nacionālais teātris) Latvijas valsts dzimšanu klātienē vēroja daži simti latviešu politisko partiju un Tautas padomes pārstāvju, arī citi sabiedriskie darbinieki. Negaidītā, dažam labam arī nesaprotamā ziņa plašāku publiku sasniedza relatīvi lēni – ar laikrakstu, telegrammu, nedaudzo liecinieku un vēstuļu starpniecību. Priekšā gan bija vēl pāris gadus gara bruņota cīņa par neatkarību, kas prasīja vairākus tūkstošus upuru.

1990. gada 4. maijā katrs Latvijas iedzīvotājs radio un televīzijas tiešraidē

varēja sekot līdzi Latvijas Tautas frontes izlolotās Latvijas PSR Augstākās Padomes Deklarācijas “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” pieņemšanai. Nekad agrāk un nekad vēlāk Daugavas krastos nav redzēts tik daudz laimīgu, starojošu cilvēku, tāds prieka asaru lietus. Kā asni no sniega un sala pieblīvētās zemes pretī pavasara debesīm ar uzvaras zīmē *Victory* izstieptiem pirkstiem cēlās ļaužu roku jūra. 45 gadus pēc Otrā pasaules kara beigām 4. maijs kļuva par Latvijas Uzvaras dienu! Otro – pēc uzvaras 1919.–1920. gada Neatkarības karā. Gribējās ticēt, ka okupācijas vara, kas gadu desmitiem grāva Latviju ar masu deportācijām, komunistisko genocīdu, padomju šovinismu, indivīda un nācijas tiesību ignoranci, varmācīgu sociālistisko industrializāciju un kolektīvizāciju, beidzot uzveikta. Ne fiziski. Okupācijas armija un PSRS Baltijas kara apgabala štābs Rīgā palika vēl pāris gadus. KGB tāpat. Darbojās Latvijai naidīga Latvijas Komunistiskā partija, bet tās paspārnē Interfronte, dažādas PSRS Konstitūcijas un “darbaļaužu” aizstāvības komitejas, PSRS armijnieku biedrības. Vissavienības rūpnīcas turpināja stutēt padomju

militārismu un draudēt ar streikiem. Latviešus ar ierastiem apvainojumiem “buržuāziskajā nacionālismā”, “fašismā”, “nepateicībā” bombardēja Maskavas propagandisti. Arī Latvijas Republikas Augstākajā Padomē sevi pieteica prokremliska, Latvijai naidīga, par neatkarību nebalsojušo deputātu frakcija “Līdztiesība”.

Padomju smacenis vēl neļāva brīvi elpot. Tomēr plecus iztaisnoja pazemoto pašapziņa. Uzvaru pār nomāktību un bezcerību guva dziļš, iekšējs dzīvotspēks. Kolektīvo apziņu pārņēma sapratne, ka vienīgā iespēja izdzīvot ir atgriešanās pie 1918. gada 18. novembra Latvijas, lai ko tas arī maksātu.

Deklarācijas spēks

Laika posmam no 4. maija līdz 18. novembrim visprecīzāk atbilstu parlamentārās revolūcijas apzīmējums. Tās ietekme uz šodien un nākotni pagaidām vēl nav nedz īsti pētīta, nedz novērtēta, nedz arī apjēgta. Tas būtu politologu, vēsturnieku, juristu, sociālantropologu, tautsaimnieku nākotnes uzdevums. Valsts politiskā, tiesiskā, sociālā, kulturālā un saimnieciskā atjaunošana unikālā vei-

“Kā asni no sniega un sala pieblīvētās zemes pretī pavasara debesīm ar uzvaras zīmē *Victory* izstieptiem pirkstiem cēlās ļaužu roku jūra. 45 gadus pēc Otrā pasaules kara beigām 4. maijs kļuva par Latvijas Uzvaras dienu! Otro – pēc uzvaras 1919.–1920. gadā.”

dā risinājās divu paralēlu varu – PSRS un Latvijas Republikas – konfrontācijas apstākļos pie praktiski slēgtām robežām, ko kontrolēja KGB jeb Padomju čekas robežapsardzības karaspēks. Par laimi, ar savu brīvās pasaules pieredzi un zināšanām talkā nāca latviešu trimdas pārstāvji. 4. maija deklarācijas projektu sagatavoja tolaik Vācijā dzīvojošais jurists, tagadējais Latvijas Valsts prezidents Egils Levits. Deklarācijas pilnveidošanā vēlāk iesaistījās Augstākās Padomes deputāti: Romāns Apsītis, Rolands Rikards, Vilnis Eglājs, Andrejs Krastiņš, Tālavš Jundzis, Aivars Endziņš. To apsprieda, precizēja, laboja Augstākās Padomes Tautas frontes frakcija, izkonkurējot visus citus priekšlikumus. Starp tiem bija gan sapņojumi par jaunas Latvijas valsts dibināšanu, atsakoties no 18. novembra Republikas pēctecības un pilsonības pārmantošanas, gan “brīva Padomju Latvija brīvā Padomju Savienībā”, gan Igaunijas Augstākajai Padomei līdzīgs lēmums – noteikt tikai pārejas periodu sarunām par neatkarību, lielāku lomu piešķirot Igaunijas Pilsoņu kongresam. Izšķiršanos par labu Egila Levita koncepcijai veicināja gan notikumi Lietuvā, gan šī doku-

menta veiksmīgā izstrāde, pamatojoties uz starptautiskām tiesībām un vēsturisko patiesību. Deklarācijas stūrakmens bija 18. novembra valsts kontinuitātes ideja.

4. maija deklarācija kļuva par stipru, padomju propagandas nesatricamu un Latviju pašiedvesmojošu vairogu. Lakonisks, tālredzīgs un programmatiskais dokuments, kas ļāva nešaubīties par izvēles pareizību, iedrošināja to ņemt vērā arī vislielāko draudu brīžos. Padomju līderi par Latvijas Neatkarības deklarācijas saturu nekad un nekādās diskusijās neielaidās. Ko gan, izņemot demagoģiju, tie liktu pretī? 1990. gada 17. aprīlī toreizējais Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs, LPSR Ministru padomes priekšsēdētājs Vilnis Bressis, Tautas frontes valdes loceklis Ilmārs Bišers un es kā Tautas frontes priekšsēdētājs ar to iepazīstinājām PSRS prezidentu Mihailu Gorbačovu. Sekoja atbilde: “Tauta to nepieņems un jūs gāzīs!”

Gāzēji atradās. Pēc 4. maija Augstākās Padomes ēkai uzbruka gan civilās drēbēs pārgērbusies padomju

karaskolu kursanti, gan nemaskējušies padomju armijnieki, gan komunistu uzburtā Vislatvijas glābšanas komiteja, čekas provokatori. Tikai ne tauta. Jau 23. aprīļa Vislatvijas visu līmeņu deputātu sanāksmē Daugavas stadionā ap astoņiem tūkstošiem tautas priekštāvju atbalstīja Neatkarības deklarācijas pieņemšanu. Lai atbildība balsot par nākamo paaudžu brīvību būtu vēl nelokāmāka, Tautas fronte 3. maija agrā rītā savus deputātus aicināja dot svinīgo solījumu Mātei Latvijai Rīgas Brāļu kapos – latviešu strēlnieku un Neatkarības kara uzvarētāju, Latvijas moku ceļus gājušo veļu piemiņas priekšā.

Vai mums vajadzētu taisnoties par savu eksistenci un skaidrot nedzirdīgajiem, ka arī mūsu tautai uz šīs pasaules ir savas neatņemamas tiesības? Mūsu laiks bija pienācis. 4. maija deklarācija izgaismoja mūsu “mūžīgo 18. novembri”.

**Fragmenti no Daiņa Īvāna esejas, veltītas Latvijas neatkarības atjaunošanas trīsdesmitgadiem 2020. gada 4. maijā*

2021. GADS AUGŠANA

1921. gadā Latvijas Republika pastāv gan *de iure*, gan *de facto* un tiek uzņemta tālaika lielākajā politiskajā organizācijā - Tautu savienībā

1991. GADA JANVĀRA BARIKĀŽU TRĪSDESMITGADE

1991. gada janvāra barikādēs Latvijas neatkarības atbalstītāji aizstāvēja valsts brīvību pret militārām akcijām un neatkarības pretiniekiem. Barikādes, ko cilvēki, Latvijas Tautas frontes aicināti un apņēmības pilni bez ieročiem nosargāt savu zemi un brīvību, izveidoja ap stratēģiski svarīgiem objektiem Rīgā un citur Latvijā, bija nozīmīgs tautas pašapziņas un gribas izpausmes brīdis. Izvēlēta

cīņas forma - nevardarbīgā pretošanās - ne tikai pierādīja savu efektivitāti, bet arī guva ievērību un cieņu pasaules acīs.

13. janvārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā norisinājās tiešsaistes konference "X stunda. Barikādēm 30", kurā piedalījās aktīvie barikāžu laika dalībnieki, Latvijas Tautas frontes biedri, bijušie valdības locekļi un Augstākās Padomes deputāti. Runātāji pievērsās iepriekš mazāk pētītiem un apspriestiem aspektiem, t. sk. barikāžu sagatavošanas procesam, mediju kā ziņneša lomai un cilvēkiem, kuri, pašiniciatīvas vadīti, nesavtīgi atbalstīja barikāžu norises.

Joprojām pastāvošo vīrusa izplatības ierobežojumu dēļ Barikāžu trīsdesmitgades atceres pasākumi 2021. gadā lielākoties notika digitāli. Tomēr vairākām Latvijas pašvaldībām, kam bija iespēja radīt drošu vidi, izdevās sarīkot arī nelielus pasākumus klātienē.

**LATVIJAS STARPTAUTISKĀS
ATZĪŠANAS DE IURE SIMTGADE**
2021. gada 26. janvārī tika atzīmēta

Fotoizstādes "Deklarācijai "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" 30" atklāšana 2020. gada 20. augustā Brīvības laukumā, Rīgā.
Foto: Reinis Oliņš, KM

Koncertuzvedums "1991. gada barikāžu sajūtu rekonstrukcija" 2021. gada 20. janvārī Zaķusalā, Rīgā.
Foto: Mārtiņš Vilcens, "MakeArt"

Latvijas Republikas starptautiskās atzīšanas *de iure* simtgade. Tieši pirms 100 gadiem Latvijas diplomātiem izdevās panākt Pirmā pasaules kara uzvarētāju jeb Antantes - Lielbritānijas, Beļģijas, Francijas, Itālijas, Japānas - sabiedroto valstu Augstākās padomes lēmumu par Latvijas atzīšanu *de iure*. Panāktā starptautiskā atzīšana noslēdza ļoti smago un sarežģīto Latvijas valsts veidošanās procesu.

Godinot šo notikumu, plašai publikai piedāvāja digitāli noskatīties multimediju projektu "Latvija *de iure* 100", ko veidoja Latvijas Nacionālais arhīvs, Rīgas pašvaldības kultūras iestāžu apvienības Rīgas Sv. Pētera baznīcas pārvalde un Valsts Akadēmiskais koris "Latvija". Performancē bija iekļauti Latvijas Nacionālā arhīva dokumenti un vēsturiskās fotogrāfijas, video materiāli un latviešu komponistu skaņdarbi.

Vienlaikus ar starptautiskās atzīšanas *de iure* simtgadi Latvija 2021. gadā atzīmēja diplomātisko attiecību nodibināšanas simtgadi ar vairākām valstīm. Cildinot Latvijas diplomātu ieguldījumu valsts atzīšanas panākšanā, Ārlietu ministrijā atklāja "De iure kabinetu".

Valsts vēstures aktualizēšana: Latvijas muzeju kopizstāde

No 2018. gada 4. maija līdz 2021. gada 23. maijam Latvijas Nacionālā vēstures muzeja pagaidu telpās Rīgā, Brīvības

Izstāde "Latvijas gadsimts" Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā 2019. gada maijā Rīgā.
Foto: Kaspars Teilāns, KM

bulvārī 32 varēja aplūkot Latvijas muzeju kopizstādi "Latvijas gadsimts" – vērienīgāko muzeju sadarbības projektu kopš valsts neatkarības atjaunošanas.

Izstādē bija apskatāmi eksponāti no 68 valsts, pašvaldību un privātajiem muzejiem, kopumā vairāk nekā 1500 Latvijas muzejos saglabātu vēstures liecību – priekšmeti, fotogrāfijas, dzīvesstāsti, audio un video ieraksti.

Izstādes koncepciju veidoja hronoloģisks stāsts par Latvijas valsts idejas rašanos un nozīmi latviešu nācijas un sabiedrības dzīvē, desmit tematiskajās

sadaļās iekļaujot dažādu laikosmu politisko kontekstu, kultūras, sabiedrisko un saimniecisko dzīvi raksturojošus priekšmetus un cilvēku dzīvesstāstus.

Izstādi "Latvijas gadsimts" apmeklēja ap 77 000 interesentu. Gandrīz 14 500 no tiem bija ārvalstu viesi.

Pēc izstādes noslēguma liela daļa informācijas pieejama interneta vietnē www.latvijagadsimts.lv. Īpašu popularitāti iemantojusi sadaļa "Gadsimta albums", kas joprojām atvērta papildināšanai – ar fotogrāfiju un stāstu par savas dzimtas, ģimenes vēsturē svarīgu notikumu, personību vai vietu to līdzveidot var ikviens.

Nacionālā enciklopēdija – unikāla zināšanu krātuve latviešu valodā

Nepieciešamība pēc Nacionālas enciklopēdijas kā nozīmīga, universāla un augstticama populārzinātniska informācijas resursa latviešu valodā bija izteikta jau sen, taču iespēja uzsākt tās veidošanu radās, iekļaujot to Latvijas valsts simtgades programmā.

Pāris gadu laikā enciklopēdijas veidotājiem intensīvā darbā izdevās Latvijas simtgadē nākt klajā jau ar pirmajiem rezultātiem: 2018. gada 18. oktobrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā svinīgi atvēra drukāto enciklopēdijas sējumu "Latvija", savukārt 18. decembrī Bebreņu muižā atklāja Nacionālās enciklopēdijas elektronisko vietni www.enciklopedija.lv.

Elektroniskās enciklopēdijas šķirklju tapšanā iesaistīti vairāki simti attiecīgo tēmu un jomu vadošo speciālistu, vairumā gadījumu – zinātnieku. Šķirklus papildina fotogrāfijas, tabulas, grafiki, kartes, audio un video ieraksti, hipersaites un norādes uz saistītiem resursiem un literatūras avotiem.

Nacionālās enciklopēdijas sējuma "Latvija" druka Jelgavas tipogrāfijā 2018. gada oktobrī.
Foto: Kristians Luhaers

Nacionālā enciklopēdija ir nepārtrauktā attīstībā, pastāvīgi tiek pilnveidots tās saturs un attīstīti tehnoloģiskie risinājumi.

Reģionu pasākumi – svin visa Latvija

Reģionālās svētku norises bija gan kopīgas un koordinētas, gan katrai vietai specifiskas. Tās palīdzēja īstenot Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas atbalsts, pašvaldību finansējums, t. sk., veidojot īpašus Latvijas valsts simtgadei veltītus mazo grantu konkursus iedzīvotājiem un vietējām sabiedriskajām organizācijām, kā arī līdzekļi no privātiem fondiem un pašu ieguldījums.

“Latvijas Goda aplis”

Par veiksmīgu liela mēroga sadarbības piemēru izvērtās festivāls “Latvijas Goda aplis”. Gada garumā katru nedēļas nogali ar plašu programmu, ko krāšņoja gaismas objekti, valsts dzimšanas dienu svinēja kādā no Latvijas novadiem. Festivāla pamatā bija trīs stūrakmeņi – ciemošanās, godināšana, svinēšana. Festivāls ciemojās 53 novados, katrā no tiem godinot novada Goda saimniekus un tradīcijas, izceļot šai vietai savdabīgo un lepošanās vērtību. “Latvijas Goda apli” rīkoja biedrība “Staro100” ciešā sadarbībā ar novadu pašvaldībām, kultūras centriem, nevalstiskām organizācijām, novadu iedzīvotājiem un uzņēmējiem.

“No Brīvības līdz brīvībai. Brīvības ielu stāsts”

Latvijā ir vairāk nekā 60 ielu, bulvāru un laukumu, kam dots Brīvības vārds.

Festivāls “Latvijas Goda aplis”
2018. gada 22. septembrī Daugavpils novadā.
Publicitātes foto

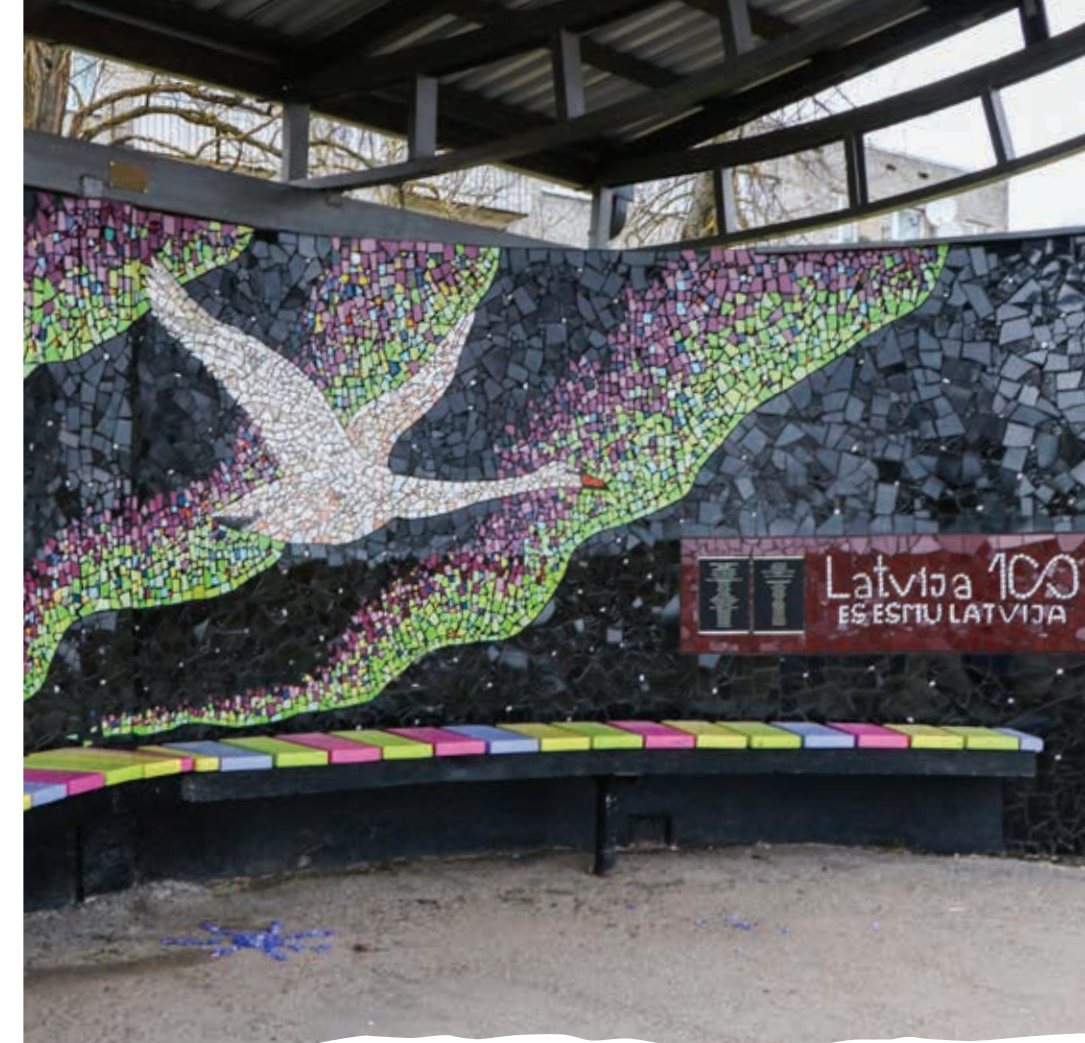
**“Nekad – ne daži cilvēki
un pat ne iestādes
nevar izgudrot visus
scenārijus visiem.
Sabiedrība zinās pati.
Novadi zinās paši.
Svarīgākais ir uzdot
toni, iedvesmot tautu
svinēt. Radīt piemērus,
izstarot svētkus
no Rīgas uz visām,
vistālākajām pusēm.”**

Māra Zālite, rakstniece

Šķieneru autobusa pietura 2018. gadā.
Foto: Egita Podniece, Gulbenes tūrisma un
kultūrvēsturiskā mantojuma centrs

Norišu cikla mērķis bija akcentēt deviņu republikas pilsētu – Daugavpils, Jelgavas, Jēkabpils, Jūrmalas, Liepājas, Rēzeknes, Rīgas, Valmieras un Ventspils – vēsturisko un aktuālo nozīmi vēsturiskā mantojuma apzināšanā, tradīciju saglabāšanā un sociāli ekonomiskajā valsts attīstībā.

Katrā no pilsētām notika izstāde “Brīvības stāsti atmiņu lietās” un “Brīvības forums” – diskusija par Latvijas valsts attīstību.

tību nākamajā simtgadē. Papildus tam katra pilsēta gada garumā rīkoja arī savus pasākumus, iesaistot to īstenošanā pilsētas iedzīvotājus un novadniekus. Kā laikmeta liecība par šo iniciatīvu paliks dokumentālā filma “9 pilsētas – viena iela”, kā arī 9 īsfilmas par katru no lielajām republikas pilsētām.

Sirsniņš vietējās iniciatīvas piemērs ir Gulbenes novada Stradu pagasta **Šķieneru autobusa pietura**, ko grezno

mozaīka ar mājuplidojošiem gulbjiem. Atsaucoties dzimtā novada aicinājumam Latvijas simtgadē katrā pagastā uzstādīt vides objektus vai mākslas darbus, kuros būtu ietverts novada simbols – gulbis, mozaīku, līdzdarbojoties vietējiem iedzīvotājiem, izveidoja Alise Rubene-Dūne un tobrīd Spānijā mītošā māksliniece Linda Riņķe. Šķieneru pietura ieguva Latvijas sabiedrisko mediju gada balvu kultūrā “Kilograms kultūras” kategorijā “Kultūrvieta 2018”.

Cimdi un dižkoki, burtošana un dziedāšana: radām un darām Latvijai

Latvijas valsts simtgades programmā īstenotas visdažādākās akcijas, kas aicināja līdzdarboties ikvienu Latvijas iedzīvotāju, piedāvājot dažādas iesaistes iespējas, tajā skaitā digitālas.

Viena no pirmajās iesaistes akcijām jau 2016. gadā bija Latvijas Universitātes Li-

teratūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves (LFK) un Latvijas valsts simtgades biroja aicinājums piedalīties projektā "Simtgades burtnieks", kurā ikviens interesents varēja, un joprojām var, izvēloties pārrakstīšanai piemērotu garuma un valodas tekstu, iejusties Krišjāņa Barona ādā un

palīdzēt pārrakstīt digitālajā platformā *lv100.garamantas.lv* LFK glabātos folkloras materiālus, darot tos pieejamus sabiedrībai. Līdz 2021. gada rudenim atšifrēti 144 697 attēli.

Līdz valsts simtgades svinībām Latvijā bija saskaitīti apmēram 8 000 dižkoku, taču speciālisti lēsa, ka apzināta vien ceturtā daļa no visiem dižkokiem. Tādēļ Latvijas valsts simtgades birojs un Dabas aizsardzības pārvalde uzsāka iniciatīvu "LV100 Dižošanās", piedāvājot iedzīvotājiem doties dabā, atrast un ievietot digitālajā kartē datus par jaunatrastiem dižkokiem. Akcija uzrunājusi daudzus, jo līdz 2021. gadam valstī oficiāli reģistrēto dižkoku skaits palielinājies par 3500 jaunatklātiem dižkokiem.

Latvijas valsts simtgades birojs un cimdu meistari aicināja iesaistīties akcijā "Cimdotā Latvija" un valsts simtajai dzimšanas dienai sarūpēt sev un dāvināt citiem tradicionālo Latvijas vizītkarti – rakstainus cimodus, lai 18. novembrī varētu koši un silti svinēt Latvijas svētkus.

Latvijas dzimšanas dienā mūsu valstī piedzima 61 mazulis, to vidū dvīņi, un katrs no viņiem dāvanā saņēma rakstainus cimodus.

Dižozols.
Foto: Andris Soms,
Dabas aizsardzības pārvalde

Atzīmējot Rīgas Dzemdību nama 70 gadu jubileju un Latvijas valsts simtgadi, tapa "**Ģimenes koks**" – savdabīgs virtuāls fotoalbums ar ģimenēm, kas savas atvases sagaidījušas Rīgas Dzemdību namā.

Režisore Dzintra Geka īstenoja vērienīgu projektu, 2018. gadā ik dienu filmējot materiālu dokumentālajai filmai "**Katra diena simtgadē**". Režisore vērsās arī pie Latvijas iedzīvotājiem, lūdzot iesūtīt video, kuros fiksēts kāds ģimenei vai Latvijai nozīmīgs notikums. Četrdaļīgā filma – "Pavasaris", "Vasara", "Rudens" un "Ziema" – pirmizrādi piedzīvoja 2019. gada 18. novembrī.

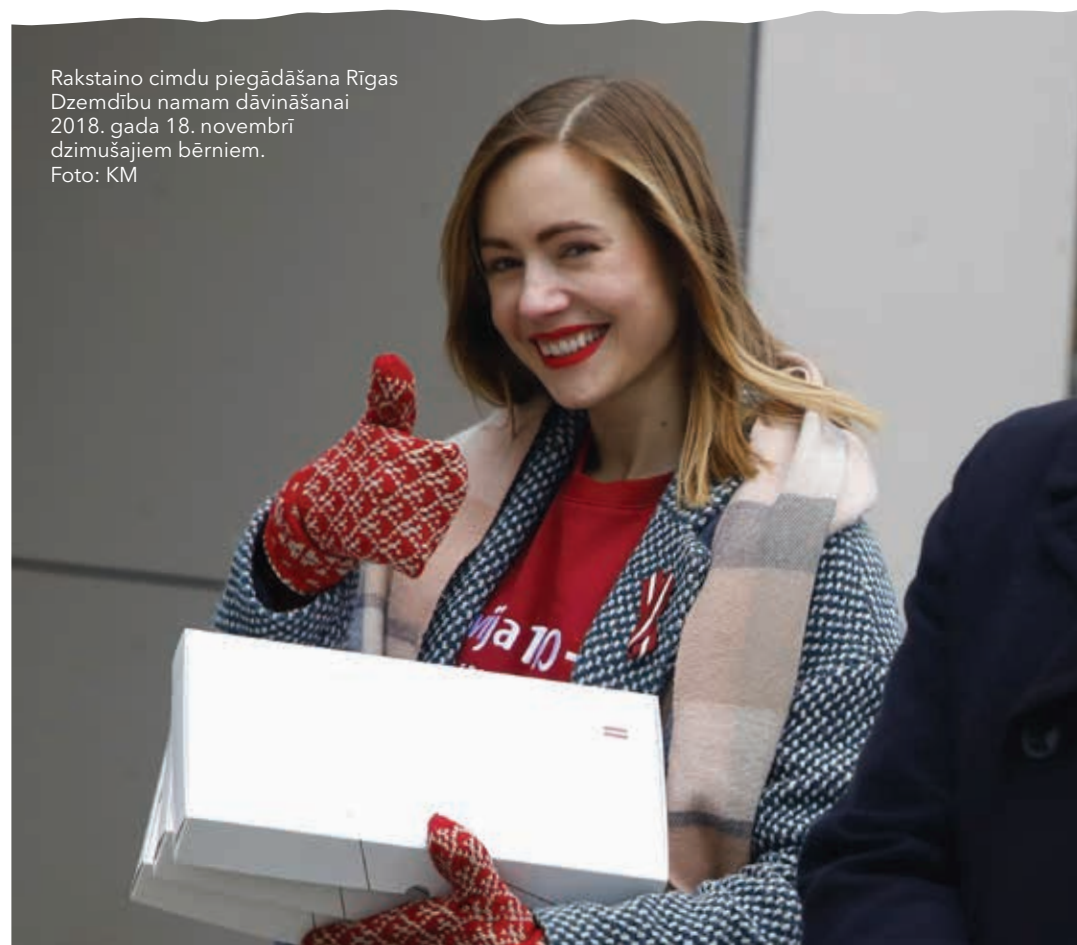
Lai izveidotu elektronisku krātuvi "**Latvijas ainavu dārgumi vakar, šodien, rīt**", Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Kultūras ministrija un Latvijas Nacionālā bibliotēka aicināja piedalīties kopīgas dāvanas gatavošanā Latvijai, izvēloties mūsu ainavu dārgumus. Kopā ar Latvijas iedzīvotājiem un ainavu

ekspertiem tika atlasītas 50 Latvijas ainavas, kas iekļautas elektroniskajā krātuvē *ainavudargumi.lv*.

AS "Latvenergo" iniciētā projekta "**Izdziedam 100**" mērķis bija uzstādīt rekordu ar visvairāk vienuviet digitāli iedziedātām latviešu dziesmām, veidojot garāko kopdziesmu pasaulē. Projektam noslēdzoties, Latvija dāvanā saņēma digitāli iedziedātas 10 358 dziesmas, kas neapšaubāmi ir pasaulē garākā digitālā kopdziesma!

Svētā Dominika Pasienes Romas katoļu baznīca.
Foto no elektroniskās krātuves "Latvijas ainavu dārgumi, vakar, šodien, rīt"

Rakstaino cimdu piegādāšana Rīgas Dzemdību namam dāvināšanai 2018. gada 18. novembrī dzimušajiem bērniem.
Foto: KM

Dāvanas Latvijai dzimšanas dienā

Jau no pirmā svinību gada sabiedrībā bija vērojama liela interese un vēlme iesaistīties, radot un īstenojot pašiem savas dāvanu idejas Latvijai.

Latvijas valsts robežas "iezīmēšana" un apmiņošana

Līdzīgi akcijai "Apskauj Latviju" arī vairākas citas iniciatīvas veltītas valsts robežas aptveršanai.

Latvijas simtgades zīmē 2014. gadā darbību uzsāka fonds "1836" ar vēlmi 1836 km garo Latvijas sauszemes ro-

Latvijas sauszemes robežu simboliski iezīmē īpaši ceļa stabi. Foto: Fonds "1836"

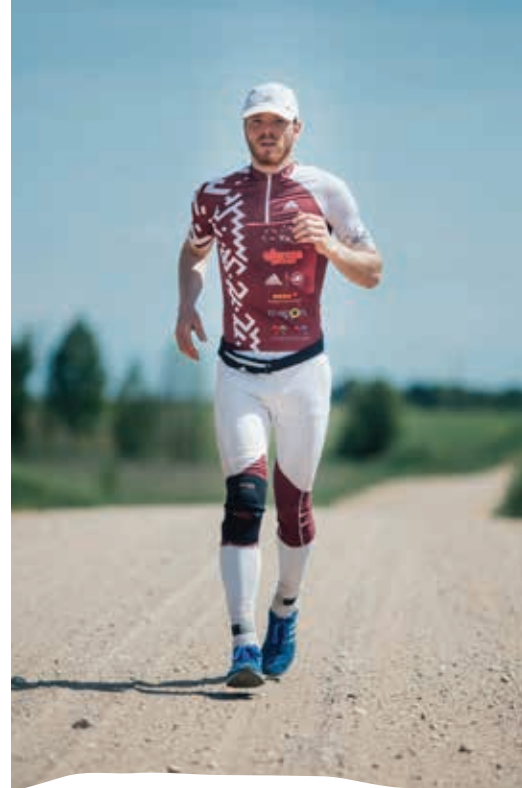

bežu atdzīvināt tūrisma ceļā, rūpējoties ne tikai par maršrutu izstrādi, kas ļautu izzināt un iepazīt Latvijas kultūrvēsturiskās vērtības, bet arī par ceļošanas infrastruktūru ar naktsmītnēm, izklaides un atpūtas vietām. Fonds organizējis daudzus pārgājienus un 2018. gada vasaras saulgriežos rīkoja akciju "Izgaismo Latviju", kuras laikā pierobežas novadus aicināja veidot ugunsкура vietas visapkārt Latvijai, bet iedzīvotājus noiet vienu kilometru Latvijas pierobežā un pēc tam doties svinēt svētkus pie ugunskuŗiem. Veiksmīgi aizsāktā saulgriežu akcija turpinās kā tradīcija "Gaismas ceļš".

Arhitekts un garo distanču skrējējs alūksnietis Dīns Vecāns 2017. gada vasarā projektā "Apskrien Latviju" 22 dienās apskrēja Latvijas robežu, pa ceļam pulcējot domubiedrus un atbalstītājus.

Vairākiem ritenbraucējiem izdevās īstenot projekta "100 stundas" izaicinājumu - simts stundās nobraukt 1 500 km pa Latvijas robežu.

Lielu atsaucību guva arī Latvijas Institūta aicinājums "Izskrien Latviju pasaulē". Tam varēja pievienoties jebkurā vietā pasaulē, izstaigājot vai izskrienot Latvijas kontūru, šādā veidā pievērsot uzmanību un nesot simbolisku vēsti par Latviju un tās svētkiem.

Dīns Vecāns projektā "Apskrien Latviju" 2017. gada vasarā. Publicitātes foto

Citi sportiski izaicinājumi

2018. gada jūnija beigās patriotiskā stafetes maratonpeldējumā "100 par 100" devās desmit peldētāji, 36 stundās pārpeldot Rīgas jūras līci.

2018. gada oktobrī Eiropas Sporta nedēļas ietvaros Ķīpsalas peldbaseinā norisinājās starptautisks 100x100 m stafetes peldējums brīvajā stilā, kurā piedalījās dalībnieki no 12 valstīm ar mērķi sasniegt jaunu pasaules rekordu un ierakstīt Latvijas simtgades svinības Ginesa rekordu grāmatā. Distanci sportisti veica vienā stundā 30 minūtēs un 28 sekundēs (1:30.28). Lai gan oficiālais Ginesa rekords (1:29.03) ne-

tika pārspēts, paveiktais uzskatāms par pasaules rekordu olimpiskajā jeb 50 m peldbaseinā.

2018. gada augustā kalnā kāpēju entuziastu komanda mēģināja uznest Eiropas Savienības augstākajā virsotnē Monblānā Latvijas karogu ar 10 metru augstu mastu, tā uzstādot Ginesa pasaules rekordu. Mērķi neizdevās sasniegt, jo ceļā uz virsotni mastu kā bīstamu konfiscēja Francijas policija.

"Stāstu segas" kopā likšanas talka Latvijas Nacionālajā bibliotēkā 2017. gada 14. oktobrī. Foto: "Latvieši pasaulē - muzejs un pētniecības centrs"

Iniciatīvas "TUESI.LV" veidotāji un video stāstu varoņi projekta noslēguma pasākumā 2019. gada 1. martā. Foto: TUESI.LV

Valsts policijas koledžas Studējošo pašpārvalde organizēja pasākumu "Valsts policijas simtgades skrējieni", kura dalībnieki ar saukli "Mēs skrienam par MŪSU Latviju!" noskrēja 100 kilometrus Rīgas pilsētas teritorijā.

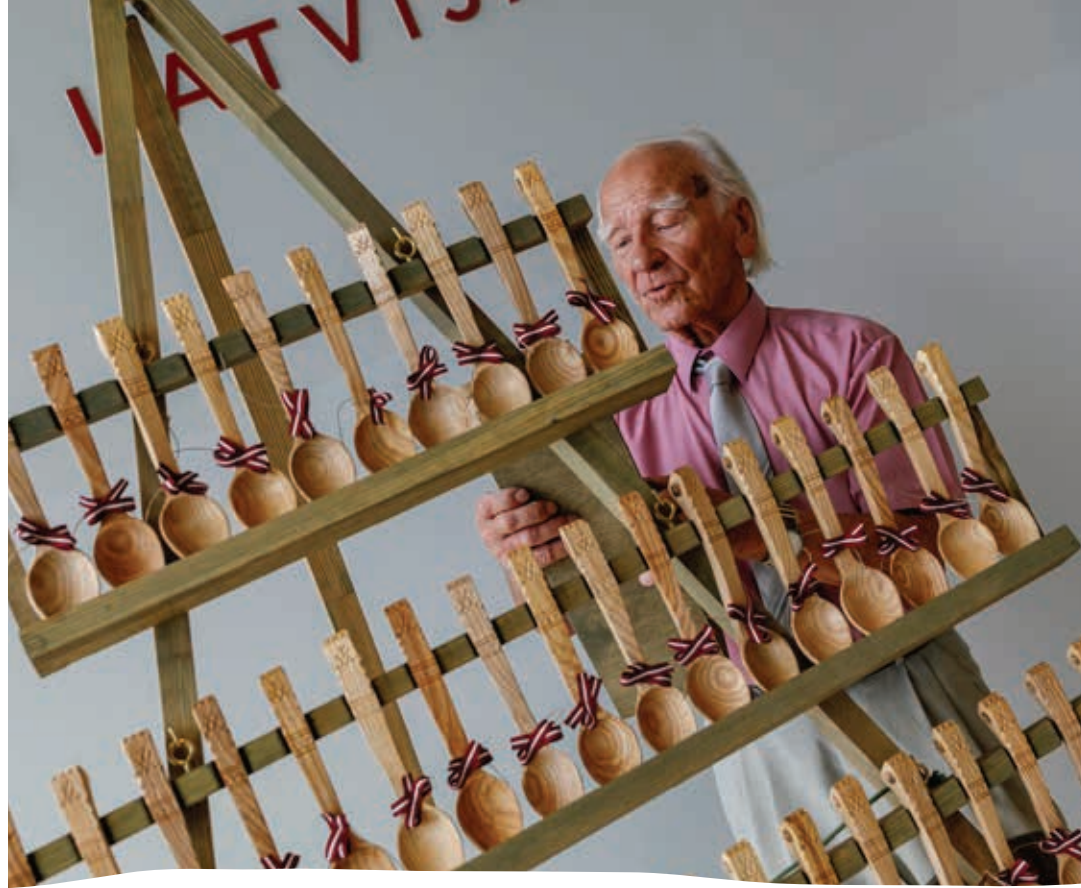
Līdzās minētajiem Latvijas valsts simtgadei veltīti vēl daudzi citi skrējieni, velobraucieni un pārgājieni visā Latvijā un ārpus tās.

Kopdarbā veidoti veltījumi

Biedrība "Rīgas aktīvo senioru alianse" RASA uzrunāja Latvijas iedzīvotājus ar vērienīgu projektu - ar roku rakstītu, valsts simtgadei veltītu "Tautas saimes grāmatu", kurā iezīmētos Latvijas simtgades panorāma. Grāmatas 25 sējumi (pa 5 katram Latvijas novadam un Rīgai) 2017./2018. gada garumā ceļoja

pa Latvijas pagastiem, novadiem un pilsētām, dodot iedzīvotājiem unikālu iespēju ierakstīt tajā savus iespaidus, apsveikumus, idejas un rosinājumus. 2019. gada beigās pirmās 5 grāmatas RASA nodeva LNB Tautas grāmatu plauktam. Iecerēts turpināt grāmatas rakstīšanu līdz LNB nonāks visas 25 grāmatas.

Unikālu dāvanu - lielizmēra tekstilmozaīku "Stāstu sega", kas veidota no 1097 maziem auduma kvadrātiņiem - Latvijai simtgadē darināja latviešu diaspora. Visā pasaulē izkaisītie latvieši, muzeja "Latvieši pasaulē" mudināti, katrā no gabaliņiem ierakstījuši savu personisko stāstu un apliecinājuši piederības izjūtu Latvijai. Tekstilmozaīku kopā ar audiovizuālo materiālu varēja apskatīt Latvijas Nacionālajā bibliotēkā un citviet

Vilnis Ozoliņš ar Latvijas simtgadei veltītajām koka karotēm. Publicitātes foto

Latvijā, bet tagad – muzeja interneta vietnē sadaļā “Digitālās izstādes”.

Iedvesmojoties no šīs iniciatīvas, savu stāstu segu izveidoja arī Ogres sākumskolas skolēni.

Pasākuma “Lauki ienāk pilsētā” laikā Rīgā, 11. novembra krastmalā, vairāk nekā simt lielu un mazu apmeklētāju kopdarbā tapa glezna, kurā atainota galvaspilsētā ienākusi simtgades lauku sēta. Košās krāsās zīmētā glezna bija apskatāma Latvijas valsts simtgades informācijas centrā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.

Bērnu un jauniešu veltījumi

Valsts Izglītības un saturs centra rosināts, trīs gadu garumā norisinājās vērienīgs Latvijas simtgadei veltīts pilsoniskās līdzdalības un labo darbu maratons, kurā ar daudzveidīgiem, pašu radītiem darbiem visdažādākajās darbības jomās iesaistījās skolu jaunieši visā Latvijā. No Jēkabpils skolēnu zīmējumiem veidotā animācijas filma “Kur dzīvo Latvija?”, Latvijas mākslas skolu audzēkņu grafikas darbu konkurss un izstāde “100 grāmatzīmes Latvijai”, akcija “Apskauj savu skolu”, fotogrāfiju un eseju kolekcijas – tie ir tikai daži piemēri no plašā dāvanu klāsta.

Vides sakopšanas un labiekārtošanas akcijas

Latvijas 100. jubilejas atzīmēšana nebija iedomājama bez apkārtējās vides uzpošanas un labiekārtošanas. Aizvadītas Lielās talkas gan Latvijā, gan diasporā, rīkotas arī koku stādīšanas talkas. Kopīgiem spēkiem sakopta Baltijas jūras piekraste akcijā “Piekrastes Tīrrade”. Atsaucoties vides iniciatīvai “100 darbi Latvijai”, draugu un kaimiņu grupas, kā arī atsevišķi indivīdi, uzņēmumi, izglītības iestādes, biedrības un pašvaldību domes no 42 dažādiem Latvijas novadiem un pilsētām kopumā paveica 171 vides darbu. Vairākās pašvaldībās tapuši ilglaicīgi vides objekti, to skaitā, – grafiti sienas Vangažos, Vecmīlgrāvī, Smiltēnē un Salaspilī, dzejas siena Kandavas vecpilsētā, atjaunota pašvaldību ģerboņu siena Vecrīgā.

Vēstures un dzimtas pētniecība

Valsts vēsture cieši saistīta ar tajā dzīvojošo dzimtu vēsturi. Latvijas Valsts vēstures arhīvs aktivizēja projektu “Raduraksti”, izveidojot virtuālu arhīva lasītavu, kurā savas dzimtas vēsturi pētīt varēja jebkur, ja vien pieejams internets. Izmantojot šo iespēju, piemēram, Irēna Paidere (dzimusi Pošiva), iesaistot

“Jaunietis ir apveltīts ar nemierīgo vēlmi izzināt, iebilst un nereti darīt pa savam prātam, kas gluži kā elektrība ir nepieciešama, lai darbinātu mūsu ikdienu. Starp pieaugušo spriedelēšanu ir nepieciešama Tava jauneklīgā dzīvība.”

Kārlis Upsavs, Rīgas Stradiņa universitātes students

dzimtas pārstāvjus, izpētījusi savu dzimtu deviņās paaudzēs un izpētes darbs turpinās. Izveidots dzimtas ciltskoks, kurā iekļautas 1009 personas. Izveidots dzimtas ģerbonis, izdotas “Dzimtas grāmatas” trīs sējumos, un Rugāju novada muzejā bija skatāma izstāde “Dzimtas rakstu raksti”. Savukārt Kārķu pagasta iedzīvotāji izveidoja kalendāru – veltītu dzimtām, kas pagastā dzīvo četrās, piecās un vairāk paaudzēs. Kalendāra ekspozīcija bija apskatāma Latvijas valsts simtgades informācijas centrā. 2020. gadā klajā nāca izdevums “Dzimtu ģerboņi mūsdienu Latvijā”, kura tapšanā piedalījušās daudzas Latvijā un pasaulē dzīvojošas ģimenes un dzimtas.

Sirsnīgas pašiniciatīvas

Cēsnieks Vilnis Ozoliņš izgreba 100 oša koka karotes, rotātas ar senlatviešu zīmēm, marķētas ar Latvijas mazo ģerboni, simtgades piederības zīmi un paša meistara iniciāļiem.

Harijs Grantiņš, kas dzīvo Lielvārdes novada aprūpes iestādē, noadīja vairāk nekā 100 zeķu pārus, ko dāvināja Lielvārdes novada sociālajam dienestam, lai zeķes tālāk nodotu novada vientuļajiem senioriem.

Tekstilmāksliniece Annele Slišāne apņēmas izveidot kolekciju “100 deči Latvijai”, 100 nedēļās noaužot 100 segas, katru no cita materiāla, izmantojot augu

Valsts Izglītības satura centra pilsoniskās līdzdalības un labo darbu maratona “Labo darbu festivāls” 2018. gada 23. oktobrī Rēzeknē. Publicitātes foto

un dzīvnieku valsts šķiedras, sintētiskus un otrreiz pārstrādātus materiālus. Divu gadu garumā radīto varēja apskatīt gan izstādē vairākās Latvijas pilsētās, gan grāmatā. Par šo projektu Annele Slišāne saņēma Latgaliešu kultūras gada balvu “Boņuks 2018”.

Biedrība “NEXT” savu dāvanu Latvijas valsts simtgadei sāka veidot jau 2015. gadā, radot videostāstu sēriju “TUESI.LV”. 2018. gada novembrī projekta komanda uzdāvināja Latvijai 100 iedvesmas stāstus par jauniem un uzņēmīgiem cilvēkiem Latvijas reģionos. Šos materiālus plaši demonstrēja sociālajos tīklos un sabiedriskajā televīzijā. Turpinājumā stāsti tika veidoti par dažādās pasaules valstīs dzīvojošiem jauniem cilvēkiem no Latvijas, atklājot mītus un spēcīnāt piederības izjūtu.

Latvija tās simtgadē no iedzīvotājiem saņēma neskaitāmus cieņas un mīlestības apliecinājumus, to vidū bija gan video sveiciens un dziesmas, apsveikumi sociālajos tīklos, gan arī pašu radītas un darinātas dāvanas – pie mājām uzstādīti karogu masti, puķu dobes Latvijas karoga krāsās, rokdarbi un kūkas.

Latvijas dzimšanas dienu svin visā pasaulē

Latvijas valsts simtgadi teju visos kontinentos no 2017. gada līdz pat 2019. gadam 50 dažāda mēroga pasākumos, plecu pie pleca darbojoties, svinēja visu paaudžu tautieši. Viņu vidū gan tie, kuru ģimenes no Latvijas aizbrauca pirms daudzām desmitgadēm, gan tie, kuri uz dzīvi ārpus dzimtenes pārcēlušies pavisam nesen. Nozīmīga loma svētku koordinēšanā bija Pasauls Brīvo latviešu apvienībai un tās organizācijām visā pasaulē. 2017. gada vasarā, godinot lielākajā latviešu bēgļu nometnē Vācijā, Eslingenā, 1947. gadā notikušos Dziesmu svētkus, svinēja Eslingenas Dziesmu svētku 70 gadus, bet Baltimorā tautiešus pulcēja XIV Vispārējie latviešu Dziesmu un deju svētki ASV. Eiropā simtgades zīmē norisinājās reģionālie latviešu kultūras svētki Britu salās, Stokholmā, Rozenā un Antālijā. Tradicionālās Latviešu kultūras dienas notika arī Arhlatviešu un Bakaldīnas ciematos Krievijā. Brazīlijā simtgades svinību devīze bija "Ar Latviju sirdī", Austrālijā notika latviešu 36. Jaunatnes dienas, diasporas jauniešu auditorija apvienojās debašu prasmju projektā "Simt balsis simtgadē". Ņujorkā notika Baltijas valstu filmu festivāls. Latvijas simtgadei veltīts bija arī IV Pasauls latviešu zinātnieku kongress, Pasauls latviešu kultūras konference un daudzas citas norises.

2015. gadā jauniešu "2x2" nometnē dzima jauniešu iniciatīva **"Latvijas karoga ceļš"**. Tā paredzēja ceļā uz valsts simtgadi pie tautiešiem pasaulē sūtīt īpašu valsts karogu un vēstījumu grāmatu. Simboliskajā ceļā apkārt pasaulei ikviens, kurš izjūt pieredību Latvijai, varētu ierakstīt vēlējumu

Austrālijas latviešu 56. Kultūras dienas 2016. gada 29. decembrī Melburnā, Austrālijā. Publicitātes foto

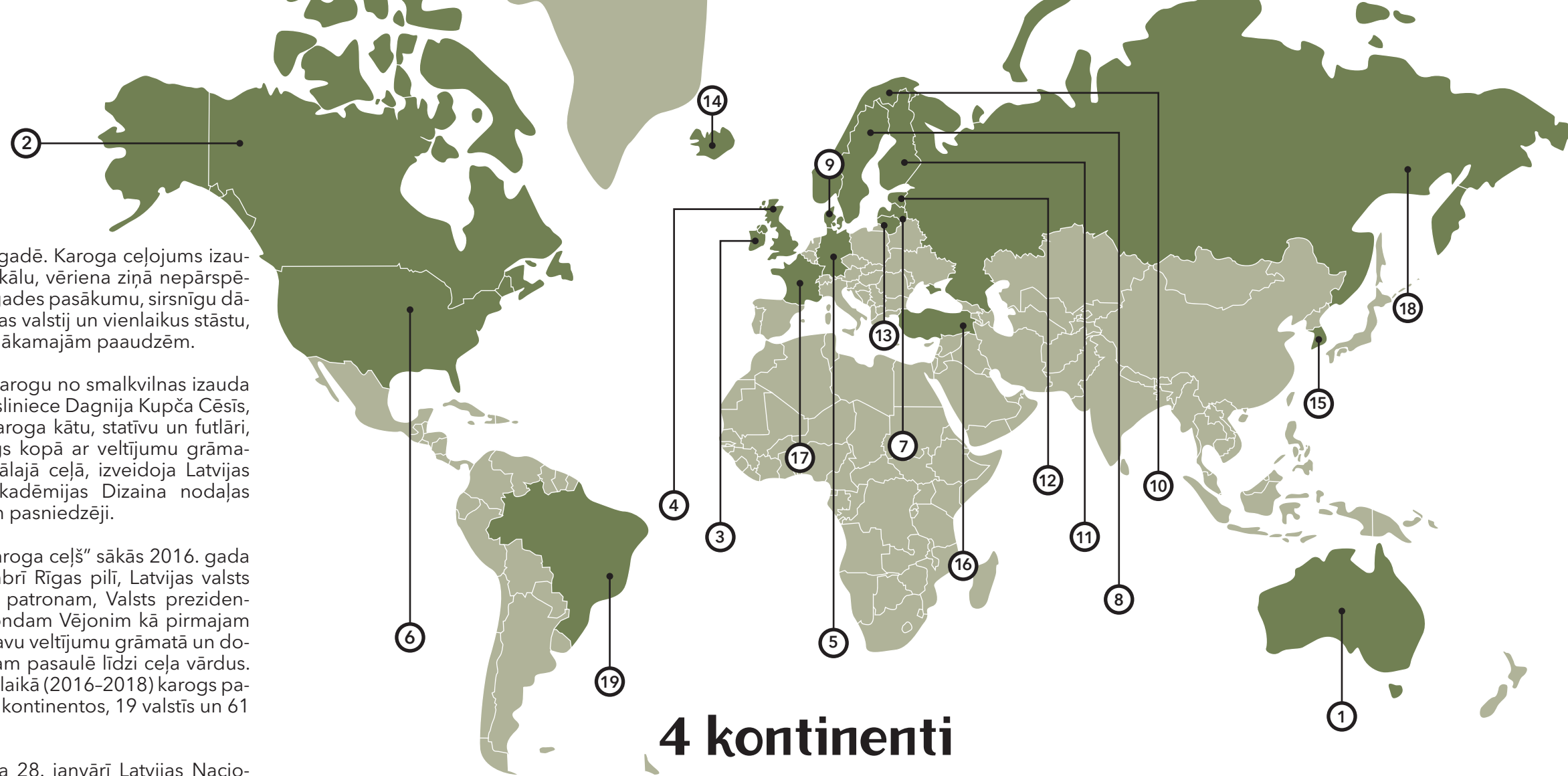

valstij simtgadē. Karoga ceļojums izauģa par unikālu, vēriena ziņā nepārspējamu simtgades pasākumu, sirsnīgu dāvanu Latvijai un vienlaikus stāstu, ko nodot nākamajām paaudzēm.

Ceļojošo karogu no smalkvilnas izauda tekstilmāksliniece Dagnija Kupča Cēsīs, savukārt karoga kātu, statīvu un futlāri, kurā karogs kopā ar vēstījumu grāmatu devās tālajā ceļā, izveidoja Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas studenti un pasniedzēji.

"Latvijas karoga ceļš" sākās 2016. gada 15. decembrī Rīgas pilī, Latvijas valsts simtgades patronam, Valsts prezidentam Raimondam Vējonim kā pirmajam ierakstot savu vēstījumu grāmatā un dodot karogam pasaulē līdzīgu ceļa vārdus. Divu gadu laikā (2016-2018) karogs pabija četros kontinentos, 19 valstīs un 61 pilsētā.

2019. gada 28. janvārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā svinīgā atmosfērā karogu nodeva glabāšanā Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam, savukārt 3. maijā, klātesot Latvijas Valsts prezidentam, jauniešu "2x2" nometnes pārstāvjiem un goda konsulei Brazīlijā Dainai Gūtmans, pasauli apceļojošais Latvijas karogs savu mājvietu atrada muzeja izstādē "Latvijas gadsimts".

4 kontinenti

19 valstis

61 pilsēta

1 Austrālija > 2 Kanāda > 3 Īrija > 4 Lielbritānija > 5 Vācija > 6 ASV > 7 Latvija > 8 Zviedrija > 9 Dānija > 10 Norvēģija > 11 Somija > 12 Igaunija > 13 Lietuva > 14 Islande > 15 Dienvidkoreja > 16 Turcija > 17 Francija > 18 Krievija > 19 Dienvidamerika

Simtgades starptautiskā programma – Latvija izskan pasaulē

Svētku starptautiskā dimensija, ko palīdzēja veidot partneri no citām valstīm, tika iedzīvināta kultūras un publiskās diplomātijas programmās.

Programmas īstenošanā iesaistījās Latvijas diplomātiskās un konsulārās

pārstāvniecības ārvalstīs, kopumā organizējot vairāk nekā 570 daudzveidīgus publiskās diplomātijas pasākumus septiņos programmas virzienos gandrīz 50 pasaules valstīs, tādējādi gūstot plašu ārvalstu auditorijas ievēribu un padziļinātu interesi par Latviju.

Publiskās diplomātijas programma iekļāva kultūras, ekonomisko, politisko un drošības dimensiju, uzsverot Latvijas ārpolitikas prioritāros virzienus – Latvijas ekonomiskā izaugsme, Latvijas drošība, Eiropas Savienības vienotība un efektivitāte, aktīva darbība ES kaimiņpolitikā.

Pirmā pasaules kara beigās neatkarību ieguva desmit valstis. Gatavojoties savu valstu simtgades svinībām, sevišķi cieša sadarbība izveidojās starp Latviju, Lietuvu, Igauniju, kā arī Somiju un Poliju – jo šīs valstis saredzēja iespēju partnerībā stāstīt pasaulei par Baltijas jūras reģiona valstu vēsturi, sasniegumiem un nozīmi.

Daudzpusīga kaimiņvalstu sadarbība izveidojās kultūras jomā, iesaistoties katras valsts nacionālajai operai un baletam, simfoniskajiem orķestriem, teātriem, māksliniekiem, kā arī sadarbojoties nacionālajām bibliotēkām, arhīviem un mākslas muzejiem. Tas ļāva pasaulei labāk parādīt arī Latvijas kultūras izcilos sasniegumus.

“Nepieradinātās dvēseles. Simbolisms Baltijas valstu mākslā”

Kā apliecinājums Baltijas valstu tēlotājmākslas augstajam līmenim un iekļautībai Eiropas mākslas telpā, valsts

Izstāde “Nepieradinātās dvēseles. Simbolisms Baltijas valstu mākslā” 2020.–2021. Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā, Rīgā.
Foto: Otto Strazds

vēstījumu. Instalācijā izmantoti dabīgi materiāli (koks, ūdens), un tā atspoguļo dabas lomu Latvijas kultūrā un ikdienā. Zaļa stikla siena, kas ar eksperimentālu tehnoloģiju starpniecību rekonstruē visiem zināmu fizikālu parādību – ūdens kondensāciju, pārtop par interaktīvu platformu komunikācijai, sniedzot iespēju skatītājam līdzdarboties – atstāt uz stikla virsmas savu vēstījumu, gluži kā bērni, zīmējot uz norasojuša loga, vienlaikus padomājot par cilvēka radītajiem “nospiedumiem” dabā. Instalācija bija apskatāma arī Rīgā, Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā, izraisot lielu sabiedrības interesi.

Londonas grāmatu tirgus

Veiksmīgs izrādījās mērķtiecīgais darbs vairāku gadu garumā, gatavojoties dalībai 2018. gada Londonas grāmatu tirgū viesu valsts statusā. Tā deva iespēju ne tikai pārdot Latvijas literatūras darbu tiesības Lielbritānijā un anglofonajās zemēs (pārdotas tiesības vismaz 45 Latvijas autoru darbu tulkojumam Lielbritānijā, 101 – uz citām valodām), bet arī izveidot Latvijas literatūras eksporta sistēmu – stabilu bāzi Latvijas literatūras ceļam uz ārvalstu izdevniecībām, festivāliem, pasākumiem, starptautiskiem sadarbības projektiem, kas ar regulāru valsts finansiālu atbalstu var darboties ilgtspējīgi.

simtgades starptautiskās programmas ietvaros tapa vērienīgs Baltijas valstu kopprojekts – izstāde “Nepieradinātās dvēseles. Simbolisms Baltijas valstu mākslā”. 2018. gadā tā bija skatāma prestižajā Orsē muzejā Parīzē, Francijā, pēc tam arī Igaunijā, Lietuvā un Latvijā.

Vērienīgo motīvu un rokrakstu panorāmu ekspozīcijā veidoja latviešu, igauņu un lietuviešu simbolistu vairāk nekā 160 darbu no Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (Rīga), Igaunijas Mākslas muzeja (Tallina), Tartu Mākslas muzeja (Tartu), Lietuvas Nacionālā mākslas muzeja (Viļņa), M. K. Čurļoņa

Nacionālā mākslas muzeja (Kauņa) krājuma un privātkolekcijām, kuri plašākai publikai bijuši mazpazīstami, bet kas spēcīgi un oriģināli pārstāv šo mākslas stilu. Izstāde visās tās izrādīšanas vietās kopskaitā apmeklēta gandrīz 300 000 reižu.

“Matter to Matter”

Pirmo reizi pārstāvējot Latviju Londonas dizaina biennālē, žūrijas augstāko novērtējumu kategorijā “Labākais dizains” ieguva dizainera Artūra Analta interaktīvā instalācija “Matter to Matter”, saņemot atzinību par darba lakonismu un emocionāli daudzslāņaino

Dizainera Artūra Analta interaktīvā instalācija “Matter to Matter” 2018. gadā Latvijas ekspozīcijā Londonas Dizaina biennālē. Foto: Artūrs Analts

“Latvijas skolas soma” – paliekoša dāvana Latvijas sabiedrībai

Viena no nozīmīgākajām un arī finanšu ietilpīgākajām Latvijas valsts simtgades iniciatīvām ir kultūrizglītības programma “Latvijas skolas soma”, kuras ambiciozais mērķis ir nodrošināt bērniem un jauniešiem pamata un vidējās izglītības posmā iespēju regulāri iepazīt Latvijas kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes, sasaistot gūto pieredzi ar mācību un audzināšanas darbu saturu. Akcentējot principu, ka kultūras norises domātas ikvienam, programma mazina sociālās atstumtības un diskriminācijas riskus, kā arī rada bērnos un jauniešos piederības izjūtu un lepnumu par savu valsti.

Programma sākas ar vērienīgu Latvijas valsts simtgades biroja un Rīgas domes rīkotu multimediju uzvedumu “Arēnā Rīga”, kurā piedalījās gandrīz 6000 skolēnu, proporcionāli pārstāvējot visas Latvijas pašvaldības. Daudziem jo daudziem tā bija iespēja pirmo reizi klātienē izjust kultūras emocionālo spēku un atklāt kultūras un mākslas norišu daudzveidību.

“Esošajiem simboliem jāpievieno jauni – laikmetīgi, iedarbīgi un ilgtspējīgi.”

Uģis Brikmāns, režisors

Demonstrējot spēju elastīgi reaģēt uz sabiedrībā notiekošajiem procesiem, programma ātri un efektīvi pielāgojās darbam Covid-19 pandēmijas apstākļos, vienlaikus saglabājot nemainīgi augstu kvalitāti. “Latvijas skolas soma” pamatoti izpelnījies augstu atzinību no pedagogiem, skolēniem, vecākiem un kultūras profesionāļiem, kā arī saņēmusi skaidru vēstījumu, ka programmas darbību nepieciešams turpināt.

Jāzeps Vītols Latvijas Mūzikas akadēmijas operstudijas “Figaro” izrādes bērniem “Mazā raganiņa dodas uz operu” skatītāji.
Foto: Reinis Oliņš, Kultūras ministrija

Programmas “Latvijas skolas soma” atklāšanas pasākums 2018. gada 6. septembrī “Arēnā Rīga”.
Foto: Kaspars Teilāns, KM

Bērniem un jauniešiem kultūras norises ir labs pamats kritiskās un radošās domāšanas attīstīšanai, saturiski piepildīts sākuma punkts sarunām par personīgi nozīmīgiem un sociāli aktuāliem jautājumiem, iedvesmas avots jaunu izpausmes līdzekļu apgušanai savu ideju īstenošanai.

IDEJA UN ATTĪSTĪBA

vēlme nodrošināt regulāru pieeju kultūras norisēm

2015

konceptijas izstrāde

**2016
2017**

pilotprojekti (Daugavpils, Jelgavas, Brocēnu, Limbažu, Ventspils novads, Rīgas pilsēta)

2018

programma sāk darbību

SATURS

Latvijas kultūras un mākslas vērtību un laikmetīgo izpausmju iepazīšana mūzikā, teātrī, dejā, cirkā, vizuālajā mākslā, kino, arhitektūrā, dizainā, materiālajā un nemateriālajā kultūras mantojumā, literatūrā un grāmatniecībā

APTVERE

vairāk nekā 200 000 skolēnu pamata un vidējās izglītības posmā, tai skaitā

vispārējās izglītības iestādēs

privātajās izglītības iestādēs

profesionālās izglītības iestādēs

NORIŠU FORMAS

klātienē norises (kultūras institūcijā, klasē, skolas zālē, parkā utt.)

digitālās norises (nofilmēts darbs vai tiešsaistes nodarbība)

PAMATPRINCIPI

katram vismaz viena kultūras norise semestrī

daļa no mācību un audzināšanas darba satura

līdztiesība pieejamībā

FINANSĒJUMS

valsts piešķir proporcionāli skolēnu skaitam

administrē izglītības iestāžu dibinātāji

nodrošina programmu / biļešu maksu un transporta izdevumus skolēniem un pavadošajām personām

LATVIJAS SKOLAS SOMA

REZULTĀTI

› nodrošināta regulāra kultūras norišu pieejamība skolēniem

› ietekmē izglītības kvalitātes, t. sk., kultūras izpratnes un izpausmju kompetences attīstību

› palielinās bērniem un jauniešiem domāto kultūras norišu skaits un daudzveidība

› pieaug nodarbinātības iespējas kultūras nozarē

› mazinās sociālās atstumtības un nevienlīdzības riski

Latvijas filmas Latvijas simtgadei

Latvijas valsts simtgade bija īpaši ražīgs laiks kino nozarei – īstenota vērienīga Nacionālā kino centra programma “Latvijas filmas Latvijas simtgadei”.

No 2017. gada augusta līdz 2019. gada martam pirmizrādes piedzīvoja 16 jaunas pilnmetrāžas filmas. Tās dažādos rakursos un atšķirīgā stilistikā

stāsta par Latviju – no senvēstures līdz mūsdienām, īpašu uzmanību pievēršot 20. gadsimtam – sarežģītākajam laikam valsts un nācijas vēsturē. Programmā radītas sešas spēlfilmas (“Vectēvs, kas bīstamāks par datoru”, “Paradīze ‘89”, “Bille”, “1906”, “Homo Novus”, “Tēvs Nakts”), astoņas dokumentālās filmas (“Ievainotais jātnieks”, “Astoņas zvaigznes”, “Turpinājums”, “Mērijas ceļojums”, “Laika tilti”, “Baltu ciltis”, “Kurts Fridrihsons”, “Lustrum”) un divas animācijas filmas (“Saule brauca debesīs” un “Jēkabs, Mimmi un runājošie suņi”).

Plašais filmu klāsts ievērojami veicināja skatītāju interesi par Latvijas kino. 2018. gadā Latvijas filmu apmeklējums Latvijas kinoteātros, salīdzinot ar 2017. gadu, trīskāršojās. No 2017. gada augusta līdz 2019. gada maijam Latvijas simtgades filmas kinoteātros noskatījušies vairāk nekā 400 000 skatītāju.

Arī Latvijas Televīzijā tapusi daudzsēriju mākslas filma “Sarkanais mežs”, veidotas dokumentālās filmas un citi darbi, kas stāsta par Latvijas cilvēkiem, institū-

Filmās “Tēvs Nakts” publicitātes foto (studija “Mistrus Media”)

cijām un atslēgas notikumiem Latvijas valsts vēsturē. Latvijas Televīzijas veidotā 12 sēriju mākslas filma “Sarkanais mežs” ekrānos parādījās 2019. gada pavasarī un iemantoja lielu popularitāti skatītāju vidū. Tas ir stāsts par spraigiem un līdz šim maz zināmiem notikumiem, kas pēc Otrā pasaules kara risinājās Baltijā, kad par Lielbritānijas un Padomju

Filmās “Paradīze ‘89” publicitātes foto (studija “Tasse Film”)

Animācijas filmas “Jēkabs, Mimmi un runājošie suņi” publicitātes foto (studija “Atom Art”)

Savienības specdienestu savstarpējās cīņas lauku kļuva arī Latvijas meži.

Viens no apjomīgākajiem TV dokumentālā žanra projektiem, kāds jebkad tapis par Latvijas vēsturi, bija dokumentālu raidījumu cikls “Atslēgas. Gadsimta vēstures atradumi”, kas Latvijas Televīzijā bija skatāms visa 2018. gada garumā. Ciklā ir 50 stāsti, kas iepazīstina ar nozīmīgiem, dažkārt maz zināmiem Latvijas valsts vēstures notikumiem un personībām, kas bijuši kā pagrieziena punkti vai būtiski ietekmējuši to, kas noticis laika posmā no 1918. gada līdz mūsdienām.

“Atslēgas. Gadsimta vēstures atradumi” studijas “VFS Films” paspārnē veido-

Filmās “Bille” publicitātes foto (studija “Deviņi”)

ja raidījuma vadītājs un autors Mārtiņš Ķibilds, Raidījumu cikls, kas iemantoja lielu skatītāju interesi, atrodams interneta vietnē atslegas.tv.

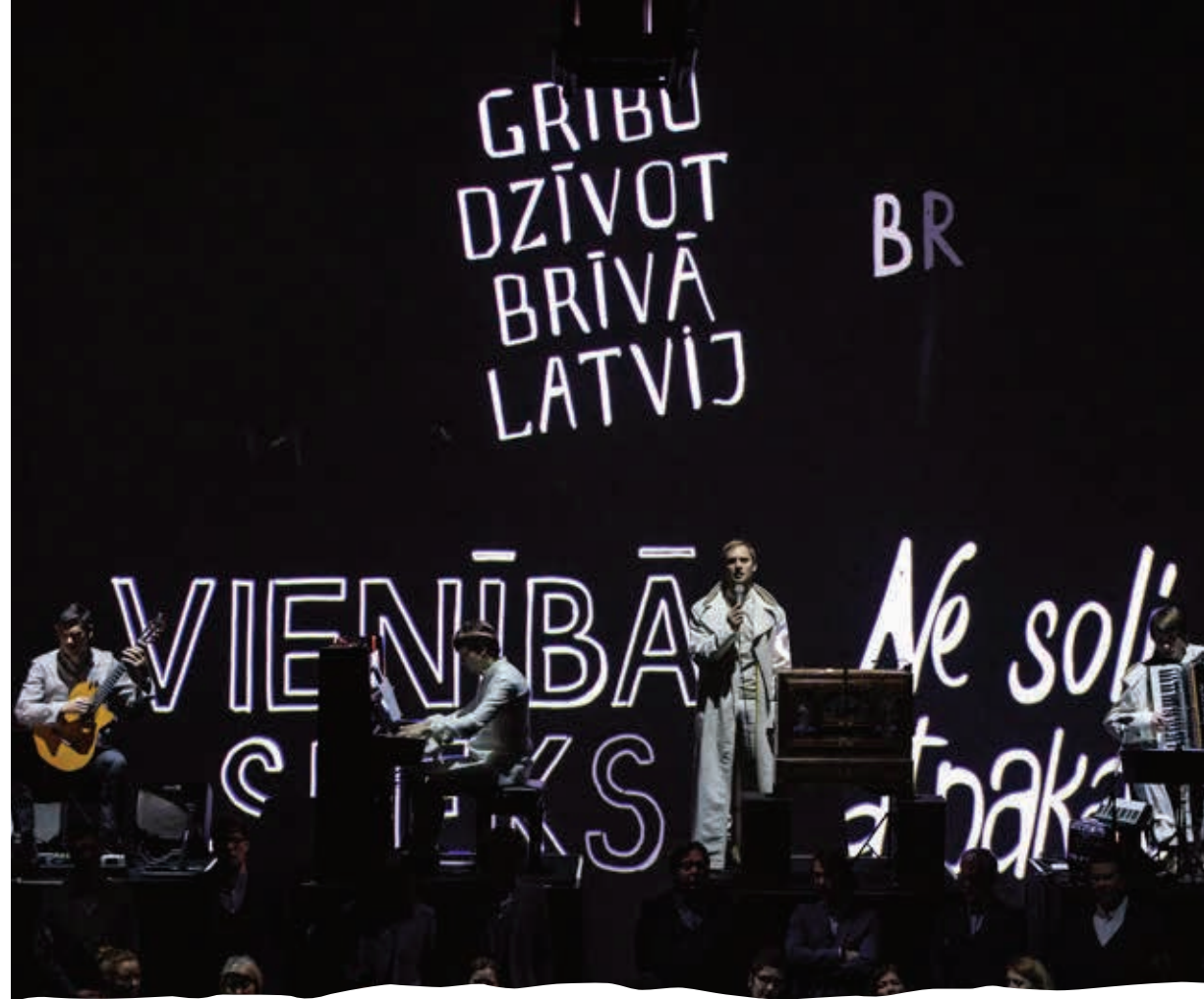
Simtgades iedvesmota jaunrade

Arī daudzus dažādu mākslas un mūzikas jomu profesionālos māksliniekus un izpildītājus Latvijas valsts simtgade iedvesmoja radīt jaunus darbus.

Viens no vērienīgākajiem skatuviskajiem inscenējumiem Latvijas valsts simtgades programmā bija koncertcikls "Latvijas gredzens". Latvijas Radio kora mākslinieciskā vadītāja, diriģenta Sigvarda Kļavas lolotā ideja pārtapa piecos konceptuāli atšķirīgos koncertuzvedumos jeb gredzenos. Katrs no tiem izcēla viena Latvijas kultūrvēsturiskā novada un arī galvaspilsētas Rīgas savdabību un bagātību.

Projektā "Latvijas komponisti Latvijas simtgadei" 74 Latvijas komponisti laika posmā no 2015. līdz 2018. gadam radīja 83 dziesmas korim, kuras piecos koncertos atskaņoja Valsts Akadēmiskais koris "Latvija" diriģenta Māra Sirmā vadībā. No 2017. gada pavasara līdz 2019. gada rudenim Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris iestudēja un atskaņoja piecus izvērstas formas jaundarbus, kuru autori ir triju paaudžu ievērojami Latvijas komponisti - Rihards Dubra, Andris Dzenītis, Ēriks Ešenvalds, Arturs Maskats un Pēteris Vasks.

Koncertsērijā "Skaņu meža jaundarbi Latvijas valsts simtgadei" varēja no-

klausīties trīs koncertus ar pirmatskaņojumiem - pasaules līmeņa avangarda mūzikas jaundarbiem - trijos hrestomātiskos avangarda mūzikas žanros.

Simtgades programmā radītas vairākas spilgtas izrādes Latvijas teātros: Daugavpils teātra muzikālais iestudējums latgaliešu valodā "Nūgrymušō pile" ("Nogrimusi pils"), Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātra iestudējums "Maģijas atslēgas", Latvijas Nacionālā teātra

izrāde "Pūt, vējiņi!", "Dirty Deal Teatro" iestudējums "Dvēseļu utenis", Latvijas valsts dibināšanas dienas simulācija skolu jauniešiem domātā izrādē "Tikšanās vieta - Rīgas pilsētas II teātris" Latvijas Nacionālajā teātrī, Liepājas teātra iestudējums "Liepāja - Latvijas galvaspilsēta", Valmieras drāmas teātra veltījums teātra un kino leģendai Pēterim Lūcim - izrāde "Lūcis", Jaunā Rīgas teātra studentu izrāde "Kalpa zēna vasara. Sākums". Latvijas simtgades teātra

"Vidzemes gredzens" - muzikālā izstāde "Kalns uz augšu ies" koncertuzvedumu ciklā "Latvijas gredzens" 2018. gadā. Foto: Kaspars Balamovskis

jauniestudējumu programmu noslēdza Dailes teātris ar jubilejas izrādi "Smiļģis".

Latvijas Nacionālajā operā un baletā pirmizrādi piedzīvoja komponista Jura Karlsona un horeogrāfa Aivara Leimaņa oriģinālbalets "Antonija #Silmači", jaunā iestudējumā atdzima Imanta Kalniņa opera "Spēlēju, dancoju". Savukārt komponists Rihards Dubra pēc Liepājas

Simfoniskā orķestra ierosinājuma radīja oriģināloperu "Suitu sāga", kuru pirmatskaņoja koncertzālē "Lielais dzintars".

Latvijas valsts simtgades programmā radītas daudzveidīgas un vērtīgas izstādes, kas bija skatāmas gan valsts, gan reģionālajos muzejos. Apjomīgu izstāžu programmu piedāvāja Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, piemēram, izstādes "Tieši laikā. Dizaina stāsti par Latviju", "Nākotnes valsts", "Portrets Latvijā. 20. gadsimts" un citas.

Arī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā bija skatāmas vairākas izzinošas izstādes. Viena no spilgtākajām - "Luters. Pagriezieni" - starptautisks projekts, kas stāstīja par reformācijas piecsimtgadī un tās saistību ar Rīgu.

Publikas ievēribu un starptautisku atzīnību ieguva 2018. gadā izveidotā vēstures ekspozīcija "Sirdsapziņas uguns-kurs" bijušajā čekas izolatorā Cēsis.

Latvijas sasniegumus sportā aicināja iepazīt ekspozīcija "Latvijas Olimpiešu goda zāle. Zelts. Sudrabs. Bronza" Sporta muzejā.

Latvijas Nacionālā teātra izrāde "Pūt, vējiņi!" 2018. gadā. Foto: Kristaps Kalns

Izstāde "Hiperreālisms. Virzienu variācijas Latvijā" 2017. gadā Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu zālē ARSENĀLS, Rīgā. Foto: Kristiāna Zelča

Atzīmējot UNESCO svinamo gada dienu sarakstā iekļauto Latvijas nacionālo kultūras, izglītības un zinātnes institūciju 100. gadadienu, tika radīta audiovizuāla instalācija "Latvijas kultūras alfabēts", kas stāstīja par septiņām 1919. gadā dibinātām institūcijām - Latvijas Nacionālo teātri, Latvijas Mākslas akadēmiju, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmiju, Latvijas Nacionālo bibliotēku, Latvijas Nacionālo arhīvu, Latvijas Universitāti un Latvijas Nacionālo operu un baletu.

Kur glabāsies valsts simtgades svinību liecības

Liecības par Latvijas valsts simtgades svinībām iegulst atmiņas institūcijās – muzeju krātuvēs, arhīvos un bibliotēkās, kļūstot par daļu no mūsu valsts materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma.

Latvijas valsts simtgades arhīva nodošana Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam 2021. gada 6. maijā. Foto: Landa Lagzdiņa, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs

Programmas laikā radītais būs izlasāms simtgadei veltītajās grāmatās, sadzirdams mūzikā, ieraugāms vides objektos, kino filmās un jo daudzos citos darbos. Tomēr emocionāli visspilgtāk piedzīvotais glabāsies cilvēku atmiņās un sarunās, dodot spēku un iedvesmu turpmākiem darbiem, kas nepagurstoši darāmi Latvijas nākotnei.

Turpmāk interesentiem un pētniekiem noderīgs būs Latvijas pirmās simtgades svinībām veltītais šķirklis Nacionālajā enciklopēdijā, kā arī Latvijas Kultūras akadēmijas un citu organizāciju veiktie pētījumi, kas atrodami dažādās datu bāzēs, tai skaitā pētījumu un publikāciju datu bāzē petijumi.mk.gov.lv.

Latvijas valsts simtgades birojā uzkrātie artefakti nodoti Latvijas Valsts arhīvam un Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam.

Latvijas valsts simtgades digitālā platforma www.lv100.lv.

**“Un pašiem sava valsts,
neliela, labi pārskatāma,
savs stūrītis pasaules
kartē – tā ir viena no
vislielākajām iespējām,
jo šo valsti var censties
padarīt labāku un
cilvēcīgāku, bet var arī
par to pavisam aizmirst
un pēc tam brīnīties –
kāpēc tā ir tik tūlīga,
neveikla un netīkama.”**

Sergejs Timofejevs, dzejnieks

Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas diena
2019. gada 4. maijā Magdalēnas kvartālā, Rīgā.
Foto: Kaspars Teilāns, KM

Paldies!

Latvijas valsts simtgades svinību programmas atvērtais ietvars rosināja ikvienu veidot savu stāstu par Latviju. Lai arī veikti pētījumi un aptaujas, reportāžas un apkopojumi, ne visi notikumi un to veidotāji nokļuvuši publiskajā telpā. Neaptverami daudz ir cilvēku, kas radījuši kopumā tik daudz un dažādu norišu, ka tās visas nav iespējams ne saskaitīt, ne aprakstīt. Taču svarīgs ir bijis ikkatra devums, katrs ir svarīgs.

Valsts simtgades programmai noslēdzoties, apkopojām notikušo, pārskatot dokumentus, mājaslapas, informatīvos materiālus, publikācijas, un pārlūkojām savas atmiņas par aizvadītajos gados sastaptiem cilvēkiem, rosinošām domām un atrastām atziņām, arī par piedzīvotajiem kurioziem un darbā gūto iedvesmojošo enerģiju. Šķita, ka visa šī bagātība varēs noderēt arī turpmāk – gan skolēniem un studentiem, rakstot pētnieciskos darbus, gan nākamajos apaļos svētkus svinot, gan ikdienā katram savus darbus darot un turpinot veidot mūsu valsti.

Šis ir mūsu mēģinājums izveidot savu stāstu par Latvijas valsts simtgades svinībām, iezīmējot tikai dažus notikumus no plašā programmas klāsta.

Ar šo izdevumu gribam pateikt paldies ikvienam, kurš līdzdarbojies Latvi-

jas valsts simtgades svētku veidošanā. Īpašs paldies visiem Latvijas valsts simtgades biroja un Kultūras ministrijas kolēģiem, kā arī brīvprātīgajiem palīgiem par kopā pavadītajām garajām darba stundām un pārvarētajām grūtībām, par kopīgiem smiekliem, kas palīdzēja, un gandarījumu, ko guvām šajā darbā.

Šis ir mūsu lielais paldies par iespēju darīt unikālu darbu – veidot Latvijas valsts simtgades svinības, atrodoties pašā informācijas un notikumu virpulī, palīdzot satikties, izskanēt, parādīties, dalīties ar idejām un iedvesmu.

Cieņā un sirsnībā: Aija, Ilze, Inga, Lelde un Selga

Seminārs "Latvijas valsts simtgades programmas turpinājums – Brīvības gars. Varonība" 2019. gada 28. janvārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.
Foto: Reinis Oliņš

Latvija